

”Parhaamme on yritetty”

**Esiopettajien kokemuksia varhaisesta
puuttumisesta ja tiedon siirrosta päivä-
hoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta
kouluun.**

Minna Leppäkangas - Sipiläinen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi YAMK- tutkinto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi YAMK -tutkinto

LEPPÄKANGAS-SIPILÄINEN, MINNA:

”Parhaamme on yritetty” Esiopettajien kokemuksia varhaisesta puuttumisesta ja tiedon siirrosta päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun.

Opinnäytetyö 58 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Toukokuu 2014

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää esiopettajien kokemuksia varhaisesta puuttumisesta, huolen heräämisestä ja huolen puheeksi ottamisesta. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää esiopettajien kokemuksia tiedonsiirrosta nivelvaiheissa, päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin ja tutkimusaineistoa varten haastateltiin 9 esiopettajaa. Teemahaastattelut videoitiin ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Opinnäytetyö pohjaa fenomenologiseen ajattelutapaan.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että esiopettajien huolet liittyivät joko lapsen tai lapsen perhetilanteisiin. Eniten huolta aiheuttivat lasten käyttäytyminen tai perhetilanteissa tapahtuneet muutokset. Esiopettajat kokivat osaavansa ottaa huolensa puheeksi ja hakea perheelle apua. Varhaisessa puuttumisessa esiopettajat kokivat haasteelliseksi erityisesti yhteistyön muiden viranomaisten kanssa. Esiopettajien mukaan myös tiedonsiirto päivähoidosta esiopetukseen on puutteellista, koska havainnointikäytännöt ja dokumentointi vaihtelevat eri yksiköissä. Tiedon siirron koulun puolelle esiopettajat kokivat vaativana prosessina, jossa annetun tiedon merkitys jäi lähinnä opettajan kiinnostuksen varaan.

Johtopäätösten perusteella voidaan todeta esiopettajilla olevan valmiuksia varhaiseen puuttumiseen, tosin lastentarhaopettajakoulutukseen tulisi ehdottomasti sisällyttää myös varhaisen puuttumisen koulutusta. Havaintojen dokumentointia varten tarvitaan yksinkertainen, toimiva kaavake. Tiedonsiirtoa päivähoidosta esiopetukseen pitäisi kehittää luomalla yhteinen malli tiedonsiirron avuksi. Tiedonsiirtoa koulun puolelle pitäisi myös kehittää, jotta myös huolen siirtäminen esiopetuksesta kouluun olisi mahdollista.

Asiasanat: varhainen puuttuminen, huoli, huolen puheeksi otto, tiedonsiirto nivelvaiheissa, esiopetus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

LEPPÄKANGAS-SIPILÄINEN, MINNA

“We Have Tried Our Best” - The Pre-teachers' Experiences of Early intervention and Data Transfer from Kindergarten to Preschool and from Preschool to School.

Master's thesis 57 pages, appendices 4 pages
May 2014

The purpose of this Master's thesis was to find out the pre-teachers' experiences of early intervention and talking about their worries. Furthermore, the purpose was to find out the pre-teachers' experiences of data transfer at transition points from day care to preschool education and from preschool education to school. This thesis was carried out using qualitative methods and to collect the research material, 9 pre-teachers were interviewed. The theme interviews were videotaped and the material was analysed with the help of content analysis. This thesis is based on a phenomenological way of thinking.

On the basis of the results, one can state that the pre-teachers' worries were connected either to the child or to the family situations of the child. The children's behaviour or changes in the family situations caused the most worry. The pre-teachers experienced that they knew how to bring up their worry and how to search for help for the family. In the early intervention, the pre-teachers regarded challenging especially the cooperation with other authorities. According to the pre-teachers, transfer of information from day care to the preschool education is defective, because observation practices and documentation vary in different units. The transfer of information from preschool education to school is defective too, and the pre-teachers experienced the process demanding and the significance of the information given was solely based on the school teacher's level of interest.

On the basis of the conclusions, one can state the pre-teachers are equipped for early intervention. However, education on early intervention should absolutely be included in the kindergarten teacher education, too. For the documentation of observations, a simple functional form is needed. The data transfer should be developed from day care to preschool education by creating a common model. The data transfer should also be developed from preschool to school so that worries would also be transferred from preschool education to school.

Key words: Early childhood intervention, worry, taking about worries, data transfer , pre-school education.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LÄHTÖKOHTIA VARHAISEEN PUUTTUMISEEN.....	7
2.1.	Lapsen kasvuympäristöt varhaisen puuttumisen kontekstina.....	7
2.1.1	Koti ja perhe.....	7
2.1.2	Päivähoito.....	8
2.1.3	Esiopetus.....	9
2.1.4	Tampereen kaupungin varhaisen puuttumisen hankkeita ja toimintamalleja.....	10
2.2.	Lapsella on oikeus varhaiseen puuttumiseen ja tukeen.....	11
3	VARHAINEN PUUTTUMINEN.....	13
3.1.	Varhaisen puuttumisen käsitteistä.....	13
3.1.1	Huolen herääminen.....	14
3.1.2	Huolen puheeksi ottaminen.....	15
3.2.	Nivelvaiheen tiedonsiirto ja salassapito.....	15
3.3.	Yhteenvedoa teoriasta.....	18
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	21
4.1.	Tutkimustehtävä ja kysymykset.....	21
4.2.	Menetelmälliset lähtökohdat.....	21
4.2.1	Kohderyhmä ja opinnäytetyön aikataulu.....	23
4.3.	Aineiston analyysi.....	24
4.3.1	Analyysin alkuvaiheet.....	24
4.3.2	Analyysi esimerkki huolen heräämisestä.....	25
5	TULOKSET.....	27
5.1.	Huolen herääminen.....	27
5.1.1	Esiopettajien kokemuksia huolen heräämisestä.....	27
5.1.2	Esiopettajien kokemuksia havaintojen tekemisestä ja dokumentoinnista.....	31
5.1.3	Varhainen tuki vai varhainen puuttuminen.....	32
5.2.	Varhainen puuttuminen.....	33
5.2.1	Esiopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa.....	33
5.2.2	Esiopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta yhteistyötahojen kanssa.....	36
5.2.3	Esiopettajien kokemuksia ammatillisuudesta huolen puheeksi ottamisessa.....	38
5.2.4	Esiopettajien kokemuksia varhaisen puuttumisen ohjeistuksesta.....	39
5.3.	Tiedon siirto nivelvaiheissa.....	39

5.3.1 Esiopettajien kokemukset tiedon siirrosta päivähoidosta esiopetukseen.....	39
5.3.2 Esiopettajien kokemuksia tiedon siirrosta esiopetuksesta kouluun	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA YHTEENVETOA TULOKSISTA	44
7 POHDINTA.....	47
7.1. Luotettavuus ja eettisyys	48
7.2. Jatkotutkimus- ja kehittämishaasteet	49
LÄHTEET.....	51
LIITE 1. Saate kirje esiopettajille.....	55
LIITE 2. Teemahaastattelun runko.....	56
Liite 3. Analyysitaulukko esimerkki huolen heräämisestä.....	57
Liite 4. Otsikko Varhainen puuttuminen: Miten toimit kun huolesi on herännyt?.....	58

1 JOHDANTO

Perheiden edellytykset hoitaa lasten kasvatus- ja sosialisatio tehtäviä voivat joutua koetukselle, jos perheellä ei ole tukenaan ystävien tai sukulaisten muodostamaa sosiaalista verkostoa, näin ollen perheen ulkopuolisen tuen tarve kasvaa. (Lämsä 2009, 23.) Työelämän muutokset vaikuttavat myös kasvatusvastuun jakaantumiseen perheiden ja päivähoidon välillä. Lapset viettävät yhä pidempiä aikoja päivähoitossa näin ollen vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta joutuvat entistä enemmän selvittämään, mikä kuuluu kenellekin ja on kenenkin vastuulla. Lisäksi perheissä tapahtuvat muutokset ovat aina merkityksellisiä myös päiväkotityön kannalta, koska lapsi on aina kiinteästi sidoksissa perheeseensä. (Karila & Nummenmaa 2001, 16–17.)

Viime vuosina on kiinnitetty erityistä huomiota nuorten syrjäytymiseen. Sosiaali- ja terveysministeri Paula Risikko kertoi alkuvuodesta 2012, yhden nuoren syrjäytymisen maksavan yhteiskunnalle noin miljoona euroa. Elinkeinoelämän valtuuskunnan mukaan vuonna 2010 syrjäytyneitä nuoria oli jo yli 51 000. Peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihe nostettiin keskeisesti esille nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (MTV3 Internet Uutiset 1.2.2012.)

Mielestäni lasten ja nuorten ongelmiin on puututtava jo paljon varhaisemmassa vaiheessa kuin vasta peruskoulun päättämisen nivelvaiheessa. Lapsen koulupolun onnistuneella aloittamisella, esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheessa, on iso merkitys myös lapsen myöhemmälle koulupolulle (Tiitola & Tikkanen 2012, 4). Mitä varhaisemmassa vaiheessa lasten ongelmiin pystytään puuttumaan sitä suuremmat mahdollisuudet on auttaa heitä.

Tässä opinnäytetyössä kuvaan ja tulkitsen Tampereen kaupungin esiopettajien kokemuksia varhaisesta puuttumisesta ja tiedon siirrosta siirryttäessä päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Esiopettajien kokemuksista ilmenee aito huoli lasten hyvinvoinnista ja heidän omien kokemusten kautta nousee tärkeitä varhaiseen puuttumiseen, huolen puheeksi ottamiseen ja tiedon siirtoon liittyviä kehittämisen kohteita.

2 LÄHTÖKOHTIA VARHAISEEN PUUTTUMISEEN

2.1. Lapsen kasvuympäristöt varhaisen puuttumisen kontekstina

Ekokulttuurisen näkemyksen mukaan lapselle merkityksellinen arki koostuu lapsen lähiympäristöstä ja päivittäisestä toiminnasta. Koti, päivähoito ja koulu muodostavat keskeiset lapsen kasvuympäristöt. Lasten kehityksen kannalta on olennaista se päivittäinen toiminta, jossa lapsi on mukana kotona ja muissa toimintaympäristöissään (Määttä 1999, 77,79.) Lämsän (2009, 28.) mukaan lasten ja nuorten elämän riskit liittyvät sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisten suhteiden puuttumisen ongelmiin. Riskivyohtyöhykkeessä on ne lapset ja nuoret, joilla on rajallisimmat mahdollisuudet saada kasvulleen tukea kotoa tai lähiympäristöstä.

2.1.1 Koti ja perhe

Suomalainen yhteiskunta ja samalla myös perhe-elämä ovat muuttuneet rajusti viime vuosikymmeninä. Modernin pienperheen tukena ei ole enää sukulaisten ja ystävien muodostamaa sosiaalista verkostoa, joten modernin pienperheen edellytykset hoitaa lastenkasvatustehtäviä voivat joutua koetukselle. Perhe on kuitenkin edelleen keskeinen tuen ja turvan lähde niin lapsille kuin aikuisillekin. (Lämsä 2009, 21–23.) Kodin tuella on merkittävä vaikutus siihen, mitä lapset ja nuoret ajattelevat omista mahdollisuuksistaan ja tulevaisuudestaan (Lämsä 2009, 27).

Tarkasteltaessa perhettä osana kokonaisjärjestelmää, johon myös päivähoito kuuluu, on pienelläkin muutoksella vaikutusta kaikkiin järjestelmän osatekijöihin. Näin ollen lasten ja vanhempien väliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa myös vanhempien hyvinvointi. Vanhemmat kokevat myös huolta ja epätietoisuutta lapsen ongelmista. (Huhtanen 2004, 71.) Kunkin perheen oma perhekulttuuri ohjaa päivittäisten rutiinien muutoksia. ”Perhekulttuurin tunteminen auttaa ammatti-ihmisiä ymmärtämään miksi vanhemmat ajattelevat, tuntevat ja toimivat tietyllä tavalla.” (Määttä 1999, 82.) Perheen ulkopuolisten aikuisten merkitys lapsen ja nuoren kasvun tukena, silloin jos vanhemmuus perhees-

sä on puutteellista. Vanhempien, jotka ovat jääneet lapsuudessa vaille aikuisen riittävää hoivaa ja huolenpitoa, eivät pysty antamaan niitä omille lapsillekaan. (Lämsä 2009, 31.)

2.1.2 Päivähoito

Varhaiskasvatus palveluihin kuuluvat kunnan tai yksityisen järjestämä päivähoito ja esiopetus sekä muu toiminta esimerkiksi avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatus on ”pienien lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.” (THL 2014). Lapset viettävät usein suurimman osan valvellaoloajastaan päivähoidossa, joten kasvattajat tuntevat lapsen ja heillä on mahdollisuus nähdä lapsen käyttäytymistä ja toimintaa erilaisissa tilanteissa päivähoidon arjessa. Näin ollen päivähoidossa tehtävällä tuen tarpeen arvioinnilla, tuen suunnittelulla ja toteutuksella on iso merkitys lapsen elämälle (Heinämäki 2006, 15.)

Pystyäkseen havainnoimaan lasta ja tunnistamaan lapsen tuen tarpeet kasvattajat tarvitsevat ohjausta lapsihavainnoinnissa ja tuen tarpeen arvioinnissa. Erityisen merkityksellistä ohjaus on lapsikohtaisten tietojen kokoamisessa ja oman osaamisen ja siihen liittyvien kehittämistarpeiden tunnistamisessa. (Heinämäki 2006, 15.) Kasvatuskumppanuudessa yhdessä vanhemman kanssa työntekijän tehtävänä on luoda vanhemmalle kokemus siitä, että henkilöstö toimii yhteisymmärryksessä vanhemman kanssa lasta koskeissa asioissa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20.)

Varhainen puuttuminen lapsen ongelmiin ja oireisiin on tehokkaampaa ja järkevämpää kuin että jätetään odottamaan asioiden korjaantumista itsestään. Samojen ongelmien parissa, jotka ilmenevät lapsella koulussa, on usein työskennelty jo päivähoidossakin. (Heinämäki 2006, 3.) Nyky-yhteiskunnassa ei ole enää riittävää se, että lapsen tukeminen liitetään yleisesti erityispäivähoitoon. Lasten tuen tarpeet ovat kuitenkin lisääntyneet niin paljon että on mahdotonta vetää selkeää rajaa erityisen ja tavallisen tuen välille. Pienen lapsen kehityksessä pienillä muutoksilla on mahdollista saada aikaa muutos parempaan. Jos tuki toimet viivästyvät ja ongelmat syventyvät tarvitaan ongelmien korjaamiseksi paljon vaativampaan ja pitkäkestoisempaa interventiota (Heinämäki, 2006, 8-10.)

2.1.3 Esiopetus

Esiopetuksen tavoitteena on yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa edistää ”lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itse-tuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla.” Lisäksi tavoitteena on, että ”lasten kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavat ongelmat havaitaan ja niihin puututaan ja ennalta ehkäistään näin mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. (Opetushallitus 2014)

Perusopetuslaissa (628/1998) on säädetty pääsääntöisesti oppivelvollisuuden alkamista edeltävä vuonna annettavasta esiopetuksesta. Kunnat vastaavat esiopetuksen järjestämisestä ja kunnan on osoitettava esiopetuspaikka jokaiselle esiopetukseen oikeutetulle lapselle, huoltajan niin halutessa. Suomessa lähes kaikki esiopetukseen oikeutetut lapset osallistuvat esiopetukseen. Esiopetus on maksutonta ja vapaaehtoista. Opetushallitus hyväksyy opetussuunnitelman perusteet, jonka pohjalta paikalliset esiopetuksen opetussuunnitelmat laaditaan. (Opetushallitus 2014.)

Esiopettajien lapsikäsitteiden keskiössä ovat kehityspsykologiset seikat. Lisäksi esiopettajalle täytyy olla käsitys oppimisprosessien tavoitteista ja päämääristä. Esiopettajan on tunnettava lapsen mahdollisuudet ja yksilölliset valmiudet. (Brotherus & Hytönen & Krokfors 2002, 123-125.) Vaikka vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita, esiopetuksen henkilöstöllä on asiantuntijuus koskien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Esiopetuksen onnistuminen edellyttää yhteistyötä myös vanhempien kanssa. (Siniharju 2007, 9.)

Esiopettajan kelpoisuus vaatimusten mukaisesti (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986, 7§ (3.11.2005/865)) esiopettajana voi toimia soveltuvan kasvatustieteiden opinnot suorittanut henkilö, jolla on riittävät kasvatustieteiden opinnot ja ammatilliset opinnot suoritettuna tai Lastentarhanopettaja, jolla on esiopetuspätevyys suoritettuna. Lisäksi voi toimia Sosiaalikasvattajat, Sosiaalialan ohjaajat ja Sosionomit AMK, jos heillä on riittävien varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opintojen lisäksi suoritettuna esiopetuspätevyys. Esiopettajan pätevyyden saa suorittamalla opetusministeriön hyväksymät 15 opintoviikon laajuiset esiopetuksen opinnot.

2.1.4 Tampereen kaupungin varhaisen puuttumisen hankkeita ja toimintamalleja

Tampereen kaupunki on ollut vahvasti mukana varhaisen puuttumisen hankkeissa ja kouluttamassa niin päivähoidon kuin peruskoulujenkin henkilökuntaa ennaltaehkäisevään toimintaan. Vuosina 2006–2008 Tampereen sosiaalitoimessa, päivähoidossa ja perusopetuksessa ”Tuumasta toimeen lasten kasvun tukemisen resurssit luovasti käyttöön – hanke. Tällöin kehitettiin myös päivähoitoon varhaisen tuen vuosisuunnitelma, johon on kirjattu se kuinka päivähoidossa tullaan ylläpitämään ja kouluttamaan varhaisen tuen osaamista. (Koponen, 2009)

Tampereella on kehitetty vuodesta 2004 lähtien Lasten kaltoin kohteluun puuttumisen toimintamallia. Lokakuussa 2007 Tampereella perustettiin pysyvä Lasten kaltoin kohtelun seurantaryhmä. Seurantaryhmä on julkaissut käsikirjan Kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville. Käsikirjaan on kirjattu lapsia koskevien lakien mukaisesti, että lapsen turvallisuudesta huolehtiminen on ensisijaisesti lapsen vanhempien ja muiden hänestä huolta pitävien velvollisuus ja oikeus. (Kaltoin kohdeltu lapsi, 2012, 4.)

Tampereella aloitettiin Esi- ja alkuopetuksen kehittämisprojekti 2011–2014. Tavoitteena on esi- ja alkuopetuksen yhteistyön kehittäminen ja Tampereen kaupungin joustavan esi- ja alkuopetuksen toimintamallin kirjaaminen. Konkreettisesti syksyllä 2012 alkaneen uuden toimintamallin tarkoituksena on mahdollistaa jokaisen lapsen yksilöllinen huomiointi ja oikea-aikaisen tuen kohdentamisen lapselle. Toimintamallissa lapsen opinpolku kuvataan esiopetuksesta alkuopetukseen osana lapsen kokonaispolkua. Tavoitteena on, että lapselle tulisi mahdollisimman vähän siirtymiä opinpolkunsa aikana. Toiminta laajenee vuosittain ja tavoitteena on että koko Tampereen kaupungin alueella toimintamalli on käytössä syksyllä 2015. (Esi- ja alkuopetuksen kehittämisprojekti 2011-2014.)

2.2. Lapsella on oikeus varhaiseen puuttumiseen ja tukeen

Lapsen oikeus varhaiseen puuttumiseen ja tukeen on määritelty useissa lapsia koskevis-
sa laeissa Suomessa. Lapsen tarve saada tukea on selvitettävä myös silloin jos lapsen
huoltajan tilanne olisi vain tilapäisestäikin heikentynyt esim. mielenterveysongelmat,
päihdeongelmat. Lain nojalla on velvoitettu huoltajaa ja myös viranomaisia varmista-
maan lapsen etu ja hyvinvointi salassapitosäädöksistä huolimatta. (Kaltoin kohdeltu
lapsi 2012,4.)

Opinnäytetyössäni teoreettista viitekehystä tukevat seuraavat lapsia koskevat lait Suo-
messa. *Perustuslaki* (731/1999, 19§) turvaa perheelle tai muille lapsen huolenpidosta
vastaaville oikeuden julkisenvallan tukea, jotta lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu
saadaan turvattua. *Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki* (361/1989, 1§)
turvaa lapselle hyvän hoidon ja kasvatuksen sekä tarpeellisen valvonnan ja huolenpidon
lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden.

Lastensuojelulaki (417/2007, 2§ ja 3§) ja siihen tulleet muutokset vuoden 2012 alusta,
määrittelee myös viranomaisten velvollisuuden toimia. Sen mukaan viranomaisten on
tuettava vanhempia sekä huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja tarjottava perheelle
tarpeellista apua ajoissa sekä ohjattava tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lisäksi ehkäi-
sevällä lastensuojelulla voidaan lasta tukea myös esimerkiksi päivähoiton piirissä. Li-
säksi laki määrittelee myös lastensuojelun ilmoitusvelvollisuuden koskevan myös päi-
vähoidon ja perusopetuksen työntekijöitä.

Perusopetuslaki (628/1998, 16§ ja 17§) määrittelee tuen järjestämisen velvoitteen tukea
tarvitseville. Lisäksi kyseisen lain 26§ määrittelee lapsen oikeuden osallistua esiopetuk-
seen. 31§ mukaan lapsella on oikeus oppilashuoltoon. Oppilashuolto takaa mm. hyvän
psykkisen ja fyysisen terveyden sekä esimerkiksi sosiaalisen hyvinvoinnin. *Oppilas ja
opiskelijahuoltolain* (1287/2013 2§) tavoitteena on mm. taata hyvä psyykkinen ja fyysi-
nen terveys ja sosiaalinen hyvinvointi sekä ehkäistä ongelmien syntymistä. *Lasten päi-
vähoidosta annettu laki* (36/1973) mukaan jokaisella lapsella on oikeus tuettuun var-
haiskasvatukseen. Laki myös määrittelee päivähoiton yhdeksi tehtäväksi myös perhei-
den tukemisen heidän kasvatustehtävässään.

Tampereen kaupungin *Esiopetuksen Opetussuunnitelma 2011* vahvistaa myös varhaisen puuttumisen tärkeyttä sekä lapsen tuen tarpeen selvittämistä. Tampereen kaupungilla on *Esi- ja perusopetuksen yhteinen oppilashuollon suunnitelma 2009–2013*, jossa yhtenä painopisteenä on myös tuen tarpeen varhainen havaitseminen ja varhainen tukeminen.

3 VARHAINEN PUUTTUMINEN

3.1. Varhaisen puuttumisen käsitteistä

Varhainen tuki on lapsen varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista ja mahdollisemman varhain käynnistyviä tukitoimia. Varhaisessa tuessa on tärkeää, että lapsen kehitykseen ja kasvuun liittyvät riskitekijät pyritään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tunnistamaan. Varhainen tuki ja tuen tarpeen ennaltaehkäisy vaatii myös kasvatusympäristön arviointia ja kehittämistä. (Heinämäki 2006, 9.) Varhainen tuki on jatkumo varhaiselle puuttumiselle ja varhainen puuttuminen edellyttää huolen puheeksi ottamista (Heinämäki 2006, 14).

Varhainen puuttuminen rantautui Suomeen 2000-luvun alussa. Sitä oli edeltänyt jo preventio eli lasten ja nuorten ongelmien ehkäisemisen vaihe, joista Arvo Ylpön neuvolatoiminta oli hyvä esimerkki. Varhaisen puuttumiseen liittyviä hankkeita on ollut runsaasti ja termikin vakiintui sosiaalialan käytäntöihin nopeasti. (Satka 2010,183-184). Esimerkiksi Varpu-hanke levisi nopeasti yli ammatillisten-, hallinnollisten-, ja muiden toimintarajojen yli. Kaikki haluttiin mukaan puuttumaan lasten ja nuorten ongelmiin omalta toimipaikaltaan käsin. (Satka 2010, 186.) Varpu hankkeessa korostettiin erityisesti työntekijän subjektiivisen huolen merkitystä varhaisessa puuttumisessa. Varhaisen puuttumisen taustalla oli sosiaalinen ihmiskäsitys, jonka mukaisesti ihminen on jatkuvassa vuorovaikutuksessa sekä muiden ihmisten että toimintaympäristönsä kanssa. Tarkoituksena on kannustaa ammattilaisia yhteistyöhön eri palvelujärjestelmien kitkakohdissa. (Satka 2010,190.)

Stakesin asiantuntijat kehittivät varhaiseen puuttumiseen liittyen erilaisia metodisia ja teknisiä välineitä. Syntyi huolen vyöhykkeistö, dialogisten yhteistyöpalaverien metodi sekä huolen puheeksi ottamisen lomake ja menetelmä. (Satka 2010,187.) Eriksson ja Arnkil (2005, 3) ovat korostaneet, että ”lasten ja nuorten pulmatilanteissa on tarpeen toimia silloin, kun tukemisen mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä runsaasti.” Huoli ilmaisee, että ilman muutosta, lapsen tai nuoren elämän ennakoidaan menevän huonoon suuntaan.

Lapsen tukemisessa on tärkeää puuttumisen ja tuen oikea ajoitus. Riski ongelman pahe-
nemisesta on edellytys sille, että tilanteeseen puututaan. Vaaditaan myös lapsen kehi-
tyksen hyvää tuntemista, jotta pystytään erottamaan, mitkä tilanteet edellyttävä puuttu-
mista ja mitkä ovat lapsen kehitykseen kuuluvia normaaleja pulmia. Näin ollen onkin
erittäin tärkeää että varhaiskasvatuksen työntekijät tunnistavat lapsen tuen tarpeet arjes-
sa. (Heinämäki 2006, 10-11.)

3.1.1 Huolen herääminen

Eriksson & Arnkil (2005,21) mukaan huoli herää työntekijän tekemistä havainnoista
lapsen tilanteesta. Näitä havaintoja työntekijä tarkastelee suhteessa aikaisemmin oppi-
maansa sekä kokemuksiinsa että tietoihinsa. Näin työntekijälle muodostuu kokonaisval-
tainen näkemys tilanteesta. Huolen herääminen on aina työntekijän subjektiivinen nä-
kemys, joka työntekijällä on syntynyt asiakassuhteessa. Huoli on syntynyt kontaktissa ja
sen taustalla on aina joko lapsen tai perheeseen liittyvä pulma. Huolen keskiössä on
huoli sekä lapsen selviämisestä että omista toimintamahdollisuuksista.

Huolen subjektiivinen luonne saa lapsen tai perheen tilanteen näyttäytymään eri työnteki-
jijöille erilaisena, sillä jokaisella työntekijällä on aina omanlaisensa kontakti lapseen tai
perheeseen. Myös työntekijöiden perustehtävät voivat vaikuttaa huolen syntymiseen ja
lapsen tai perheen ongelma voi näyttäytyä eri työntekijöille eri näkökulmista katsottuna
erilaisilta. Sen vuoksi onkin äärimmäisen tärkeää, että työntekijät kokoavat ja jakavat
kokemuksensa ja tietonsa, jotta lapsen tilanteesta saadaan mahdollisimman monipuoli-
nen kuva. (Eriksson & Arnkil 2005, 21)

Jokaisessa asiakassuhteessa syntyvä ymmärrys perustuu intuitiiviseen kuvaan tilanteesta
joka rakentuu kolmesta elementistä: kognitiiviseen elementtiin sisältyy kaikki työnteki-
jän tekemät havainnot, mielikuvat, ajatukset sekä assosiaatiot jotka ovat syntyneet vuo-
rovaikutussuhteessa tai itse tilanteessa. Työntekijän koulutustausta ja työkokemus sekä
elämänhistoria säätelevät kognitiivista puolta. Emotionaalinen elementti taas kuvastaa
työntekijän tunnetilan, minkä vuorovaikutussuhde ja tilanteen tuottamat tunteet työnteki-
kijässä herättävät. Tunnekokemuksen kautta työntekijä vasta pystyy hahmottamaan ha-
vaintojen merkityksellisyyden. Moraaliseen elementtiin sisältyy työntekijän oma arvio

siitä, mikä on oikein ja mikä on väärin ja miten tässä tilanteessa ja työtehtävässä on toimittava. Jos työntekijä kokee, että huoli kuuluu ”minulle” hän tekee asialle jotakin, eikä jää odottamaan, että joku mitä joku muu tekisi. (Eriksson & Arnkil 2005, 21-22.)

Huolen herättyä työntekijä pohtii, mitä tilanteessa kannattaisi tehdä ja kenen, mistä voisi olla apua ja mitä kaikkea siitä seuraa mahdollisesti. Tietoisesti pohtimalla ennakkoon voi työntekijä löytää parhaan mahdollisen tavan auttaa. (Eriksson & Arnkil 2005, 37.)

3.1.2 Huolen puheeksi ottaminen

Huolen puheeksi ottaminen on helpompaa, jos esimerkiksi lapsen käyttäytymisestä on kirjattu ylös huolta herättäneet havainnot. Konkreettisten havaintojen pohjalta on huoltajankin helpompi muodostaa käsitys siitä mistä ollaan huolissaan. Välttääkseen lapsen arvostelua tai vähättelyä, on tärkeää että työntekijä pidättäytyy huolen puheeksi ottamisessa vain kuvailemaan miten lapsi tilanteissa toimii eikä puhu lapsen ominaisuuksista. Vaikeinta on ottaa puheeksi sellaisia vanhemmuuteen liittyviä asioita jotka kuuluvat vanhemman hoidettavaksi, mutta jotka eivät suju toivotulla tavalla. Työntekijöiden on vaikea puhua tällaisista asioista konkreettisesti ja avoimesti. (Eriksson & Arnkil 2005, 23.)

Mäkelä (2012, 61 - 63) on omassa opinnäytetyössään kiinnittänyt huomiota myös siihen, että konkreettisista havainnoista ja niiden kirjaamisesta on hyötyä huolen heräämisen vaiheessa ja huolen seuraamisessa. Jotta lasten tuen tarpeen havainnointi olisi helpompaa, pitäisi ryhmäkokojen olla pienempi. Lisäksi työntekijöillä pitäisi olla aikaa havaintojen kirjaamiseen ja huolen jakamiseen oman tiimin kesken. Perheen elämään liittyvistä huolista on vaikeampi puhua ja erityisesti siihen kaivattiin työkaverin tukea. Moniammatillisuus nousi tärkeäksi varhaisen puutumisen mahdollistajaksi ja erityisesti kiertävän erityisopettajan aikaa ryhmässä toivottiin enemmän.

3.2. Nivelvaiheen tiedonsiirto ja salassapito

Lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvat siirtymävaiheet, kuten koulu aloittaminen, ovat stressitilanteita, jotka normaalisti vievät lapsen kehitystä eteenpäin. Jos lapsen taustalla on jotain haavoittavia tekijöitä tai kuormitus on liian suuri suhteessa lapsen ikään, kehitysvaiheeseen tai kykyyn käsitellä stressiä voi siirtymävaiheet altistaa jopa psyykkiselle tai somaattiselle sairastumiselle. (Karvonen 2009, 123.)

Karikoski (2008, 92.) on väitöskirjassaan todennut tärkeäksi tulevan ekaluokan opettajan ja lapsen tutustumisen mahdollisuuksien mukaan jo esiopetusvaiheessa. Väitöskirja tukee yhteistyötä sekä tiedon kulun että yhteistyön rakentumisen mahdollistamiseksi esiopetuksesta kouluun.

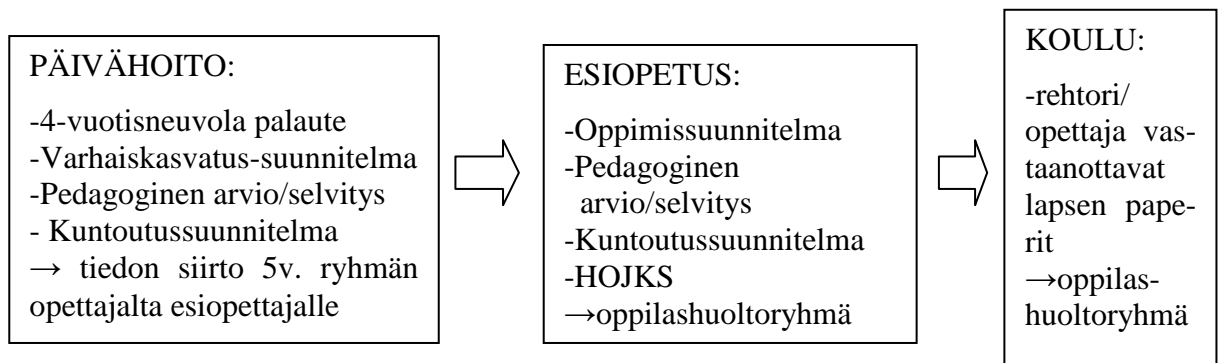
Tässä opinnäytetyössä ovat tiedonsiirron osalta keskiössä tiedonsiirto päivähoidosta esiopetukseen sekä esiopetuksesta koulun puolelle. Tampereen kaupungin Pedagogisen tuen koordinaattorin Sari Salomaa - Niemen ohjeistuksen (5.4.2013 sähköposti tiedonsiirrosta päivähoidon opettajille) mukaisesti esiopetukseen siirretään, huoltajan suostumuksella, varhaiskasvatuksesta vain sellainen tieto, joka on esiopetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä. Tiedonsiirron välineenä voi olla lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja siihen liitetty kuntoutussuunnitelma tai pedagoginen arvio tai selvitys. Jos lapsella on erityisen tuen tarvetta, kannattaa tuleva esiopettaja kutsu viimeiseen kuntoutussuunnitelmapalaveriin tai järjestää huoltajien kanssa yhteinen tiedonsiirto palaveri. Yhteispalavereita, joissa käsitellään useamman lapsen asioita, ei enää järjestetä, vaan tarvittaessa voidaan järjestää yksittäisen lapsen tiedonsiirron palaveri yhdessä vanhempien kanssa. (Salomaa- Niemi, 2013.)

Esiopetuksen tiedonsiirtoa koulun puolelle koskee samankaltaiset asiat eli siirretään vain opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto, josta myös huoltajien tulee olla tietoisia. Huoltajan luvalla siirretään myös esiopetuksen oppimissuunnitelma. Lisäksi tiedon siirron välineenä toimii mahdollinen pedagoginen arvio tai selvitys. Mahdollinen kuntoutussuunnitelma tai HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) välitetään tiedonsiirrossa myös kouluun.

Oppilashuoltoryhmässä koordinoidaan esiopetuksessa toteutettavaa yleistä sekä yksittäistä lasta koskevaa oppilashuoltotyötä. Oppilashuoltoryhmän toiminnasta vastaa päiväkodin johtaja tai koulun rehtori. Esiopetusyksikössä ryhmän jäseniä ovat päiväkodin johtaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja sekä esiopettajat ja neuvolaterveydenhoitaja.

Nivelvaiheen yhteistyön osalta mukana on myös koulupsykologi ja koulukuraattori. Koulun puolella ryhmään kuuluvat rehtorin/apulaisrehtorin lisäksi erityisopettaja, opinto-ohjaaja sekä koulupsykologi, koulukuraattori ja koulun terveydenhoitaja ja koululääkäri. Oppilashuoltoryhmän tavoitteena on tukea ”yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän toimintaa sekä sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia.” (Tampereen kaupungin päivähoiton ja perusopetuksen opetussuunnitelma portaali, 2014)

KUVIO 1. Tiedonsiirron prosessi

Salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen liittyviin asioihin päivähoiton työntekijät törmäävät usein silloin, kun he työskentelevät muiden ammattilaisten kanssa. Mitä tietoja voidaan antaa ja millä perusteella. Mahkosen (20012, 106-109) mukaan voidaan todeta, ettei päivähoiton työntekijöillä ole oikeutta puuttua perheen omiin kasvatuseriaateisiin, elleivät ne ole ristiriidassa lapsen huoltolain kanssa. Perhesalaisuudet kuuluvat yksityiselämän suojaan eli esimerkiksi seksuaalisuuteen, terveyteen, itsetuhoisuuteen, addiktioihin tai työelämään liittyviä asioita koskevat tiedot kuuluvat salassa pidettäviin tietoihin.

Mikäli päivähoiton henkilökunta näkee lapsen kaltoinkohtelua, heidän on tehtävä lastensuojeluilmoitus jolloin asiasta tulee julkinen. Jos perhesalaisuus on sellainen, joka ei kosketa lasta, asia on pidettävä salassa, mutta jos tieto koskee vanhemman ohella myös lasta, on työntekijällä oikeus avata salaisuus esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä tehdessä. (Mahkonen 2012, 109.) Yhteistyö ei kuitenkaan aina ole aitoa, esimerkiksi lastensuojeluviranomaisilla ei ole minkäänlaista lakisääteistä velvollisuutta raportoida mitään siitä tehtiinkö päivähoitosta tehdyn lastensuojeluilmoituksen perusteella esimerkiksi mitään tuki toimia perheelle. (Mahkonen 2012, 179.) Kuitenkaan mikään laki ei

varsinaisesti kiellä päivähoitossa työskentelevien yhteistyötä, mutta on selvää että moniammatilliseen yhteistyöhönkin liittyy salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia asioita. Yhteistyö tavoitteena on oltava aina lapsen etu ja usein laki sallii, jopa velvoittaa toisinaan, ammattilaiset yhteistyöhön. (Mahkonen 2012, 118.)

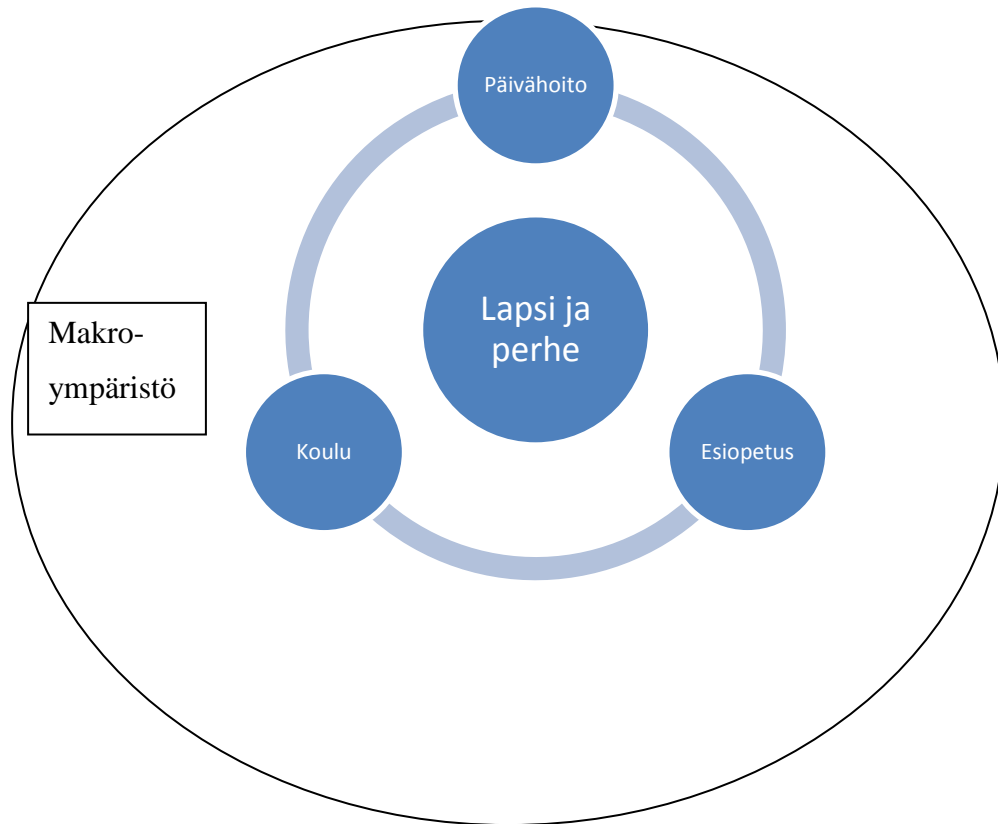
Keskeiset säädökset jotka velvoittavat päivähoiton työntekijöitä paljastamaan salassa pidettäviä tietoja koskevat lastensuojelulakia, perusopetuslakia, rikoslakia, poliisilakia sekä oikeudenkäymiskaaren säädöksiä. (Mahkonen 2012, 120.) Tietojen siirtoon liittyen päivähoiton salassa pidettävät asiakirjat sisältävät tietoa ”sosiaalihuollon asiakkaasta tai työhallinnon henkilöasiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta tai tietoja henkilön terveydentilasta muista siihen liittyvistä asioista.” (Mahkonen 2012, 158.) Tietojen siirtämiseen kannattaa lähtökohtaisesti aina pyytää vanhemman lupa. Muussa tapauksessa tietoja pystytään siirtämään vain, jos laki sallii tietojen luovuttamisen ilman vanhempien lupaa. (Mahkonen 2012, 120.)

3.3. Yhteenvetoa teoriasta

Tässä opinnäytetyössä keskiöön nousevat esiopettajien kokemukset varhaisesta puuttumisesta sekä tiedon siirrosta päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Käsitellään siis lapsen elinympäristön mikrosysteemiä. kotia, päivähoitoa, esiopetusta ja koulua. Kuten edellä olevassa teoriakuvauksissa on todettu myös perheessä itsessään tapahtuvat muutokset voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja vaikuttaa osaltaan kaikkiin lapsen mikrosysteemin osa-alueisiin. Toisaalta kehän ulkopuolelle jäävällä makrosysteemillä on merkitystä myös lapsen ja perheen hyvinvointiin. Määtä (1999, 77.) mukaan yhteiskunnassa vallitsevat poliittisilla rakenteilla ja taloudella on myös merkitystä perheen hyvinvointiin ja sitä kautta myös lapsen hyvinvointiin. Ne määrittävät esimerkiksi sen minkälaista apua perheellä on mahdollista saada. Alla olevassa kuviossa tuodaan esille varhaisen puuttumisen keskiössä olevat lapsen mikro- ja makroympäristöt.

Tiedonsiirron prosessi nivoutuu tiiviisti lapsen elämän nivelvaiheisiin. Näissä nivelvaiheen kohdissa päivähoitosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun voi lasten kehityksellinen ikäero olla varsin huima. Vaatimustason kasvaessa yli lapsen kehittymisen

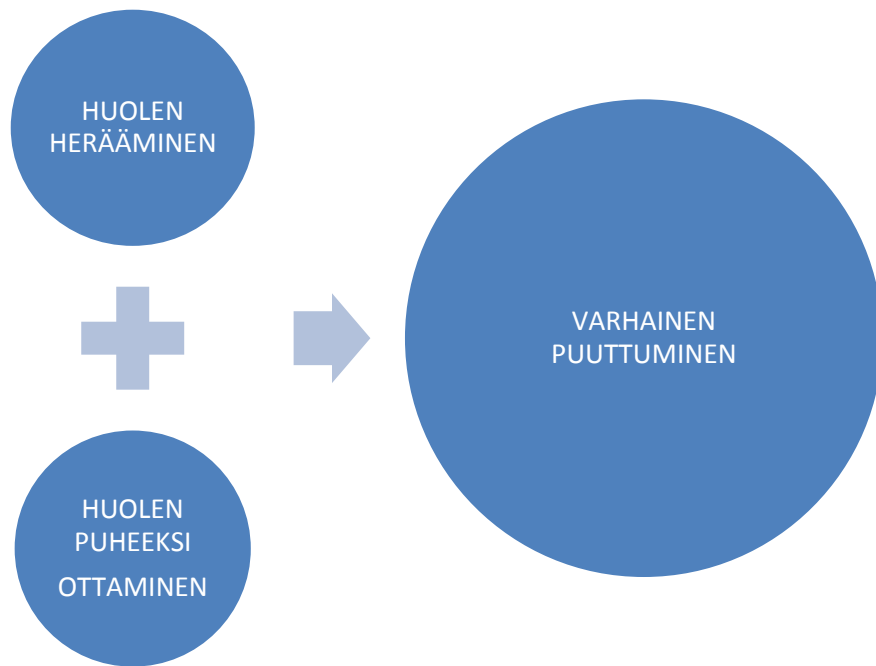
eivät nämä nivelvaiheen siirtymätkään suju välittämättä ongelmitta. Näin ollen voidaan todeta, että erityisesti näissä nivelvaiheissa on tärkeää, että lapsi oikeanlaista ja oikea-aikaista tukea kehitystasonsa edellyttämällä tavalla.

KUVIO 2. Varhaisen puuttumisen keskiössä ovat lapsen mikro- ja makroympäristöt

Tässä opinnäytetyössä esiopettajien kokemukset nivoutuvat läheisesti lapsen lähiympäristöön ja varhaisen puuttumisen prosessiin. Päivähoidon ja kodin yhteistyössä kohtaavat erilaiset arvomaailmat ja näiden arvomaailmojen yhtenäistäminen on erityisen tärkeää lapsen kasvun ja hoidon sekä oppimisen kannalta (Huhtanen 2004, 37). Varhaisen puuttumisen prosessi lähtee liikkeelle huolesta. Jokin singnaali herättää aikuisen huolen ja usein päivähoitossa se liittyy juuri lapsen käyttäytymiseen, kehitykseen ja olemukseen. Lapsi voi viestittää myös lähiympäristössä tapahtuneista muutoksista tai kriisistä. Näitä lapsen signaaleita tulee tarkkailla ja niihin tulee tarvittaessa puuttua. (Huhtanen 2004, 46.) Huolen herääminen aiheuttaa yleensä tarpeen havaintojen tekemisellekin. Havainnoinnilla on tärkeä merkitys, jotta lapsen tilanne psytytään kokonaisvaltaisesti arvioimaan. (Huhtanen 2004, 48).

Varhainen puuttuminen edellyttää huolen heräämistä ja huolen puheeksiottamista. Huoli herääminen aiheuttaa yleensä myös huolen puheeksiottamista. Tavoitteena huolen puheeksi ottamisella on joko lieventää tai kokonaan poistaa huoli. Eriksson & Arnkell (2005,18-19) ovat omaissa tutkimuksissaan todenneett, että vaikka vanhempien ensireagiot voivat olla hämmentyneitä tai he jopa suuttuvat saadaan tilanteen selvittelyn jälkeen pääsääntöisesti hyvä keskusteluyhteys.

KUVIO 3. Varhaisen puuttumisen prosessi

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1. Tutkimustehtävä ja kysymykset

Opinnäytetyöni on alusta asti sisältänyt kolme teemaa, joiden kautta on tarkoitus kuvata esiopettajien kokemuksia huolen heräämisestä, varhaisesta puuttumisesta ja nivelvaiheen tiedonsiirrosta. Nivelvaiheen tiedonsiirrolla tarkoitin tiedonsiirtoa esiopetuksesta koulun puolelle. Tampereen kaupungissa on parhaillaan menossa mittava kehittämissanke koskien juuri esi- ja alkuopetuksen nivelvaihetta, jonka vuoksi ajattelin selvittää myös miten tiedonsiirto ja erityisesti huolen siirtyminen mahdollistuu esiopetuksesta koulun puolelle. Aineistoon liittyen esiopettajien kokemuksista nousi vielä selkeämmin esille tiedonsiirto päivähoidosta esiopetuksen puolelle ja sen vuoksi muutin kolmososion nivelvaiheen tiedonsiirrosta nivelvaiheiden tiedonsiirroksi. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia esiopettajilla on huolen heräämisestä?
2. Millaisia kokemuksia esiopettajilla on huolen puheeksi ottamisesta ja varhaisesta puuttumisesta?
3. Millaisia kokemuksia esiopettajilla on nivelvaiheiden tiedonsiirrosta?

4.2. Menetelmälliset lähtökohdat

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus pyrkii hankkimaan kokonaisvaltaista tietoa aidoissa, todellisissa tilanteissa. Usein tiedon keruuta tehdään käyttäen apuna omia havaintoja tai haastatteluita kuin tarkkoja mittausvälineitä. Tutkija ei määritä mikä on tärkeää, sillä tavoitteena on löytää myös yllätyksiä. Kohdejoukko määritellään tarkoituksenmukaisesti. Tutkimussuunnitelman voi muotoutua vielä tutkimuksen edetessä. Aineistoa käsitellään ainutlaatuisena ja sitä myös tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi 2003, 115.)

Kiviniemen (2007, 70) mukaan laadullinen tutkimus voidaan kuvata myös prosessiksi. Ensinnäkin tutkijan oma tietoisuus kehittyy vähitellen tutkimusprosessin aikana. Toi-

sekseen myös itse tutkimus voi edetä erilaisten vaiheiden kautta, joita ei pysty etukäteen edes aina suunnittelemaan. Esimerkiksi tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu ja analyysi jäsenyvät ja muotoutuvat pikkuhiljaa tutkimuksen kuluessa. Tutkijalta edellytetään oman tietoisuuden kehittymistä ja valmiuksia tehdä myös tutkimuksellisia uusia linjauksia.

Kokemuksen tutkiminen liittyy vahvasti Fenomenologiseen tutkimusperinteeseen. Tutkijan tehtävän on kuvata kokemus sellaisena kuin se kokijalle näyttäytyy hänen kontekstissaan. (Kontoniemi, 2003,65.) Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia eli suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa. Kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Fenomenologinen tutkimus ei pyri löytämään yleistyksiä vaan ymmärtämään tutkittavan alueen ihmisten sen hetkistä merkitysmaailmaa. Yksilön kokemusten tutkimus paljastaa aina myös jotain yleistä, sillä jokainen on osa jonkin yhteisön yhteistä merkitysten perinnettä. Yhteisön jäsenenä meillä on yhteisiä piirteitä ja yhteisiä merkityksiä. Kokemusmaailman tutkiminen ohjaa myös kysymysten luonnetta ja tapaa, jolla aiheesta puhutaan. Laine (2010, 29-31)

Fenomenologisen tutkimuksen tiedonhankintamenetelmiksi sopivat paremmin strukturoidun haastattelu, keskustelu tai jonkin tyyppinen elämänkerta tai taidetuotos. (Koivula 2001, 35). Haastattelu tilanteessa on pyrkimys luoda mahdollisimman ”avoin, luonnollinen ja keskustelunomainen tapahtuma, jossa haastateltavalle pyritään antamaan mahdollisimman paljon tilaa” (Laine 2010, 37). Tässä opinnäytetyössäni haastattelu oli teemoitettu valmiiksi ja vaikka haastattelutilanteet olivat keskusteluomaisia ja haastateltavan keskustelivat sekä tutkijan kanssa että toisen esiopettajan kanssa, oli haastattelu tilanteet kuitenkin tutkijan johdettavia ja etukäteen mietityt teemat ohjasivat sitä mistä keskusteltiin. Näin ollen voitaneen kai todeta, että lähestymistapa on metodologisesti fenomenologinen mutta aineiston keruu on tehty teemahaastattelun menetelmin.

Haastattelumuotona teemahaastattelu on vapaamuotoinen ja keskustelunomainen. Tutkija on etukäteen miettinyt teemat ja niihin pohjautuvat kysymykset. Kaikkien haastateltavien kanssa käydään samat teemat läpi, kuitenkin siten että tutkija ohjaa haastattelua ja se on aikaan rajattua. Yleensä teemahaastattelu kestää 1,5-3 tuntia ja se yleensä on kertaluontoinen. Haastattelu nauhoitetaan tai videoidaan analysointiakin varten. Aineiston analyysin tekeminen on vaativaa, mutta juuri teemat helpottavat aineiston läpikäyntiä. (Koivula 2003, 46.)

Teemarungon voi ajatella sisältävän kolmetasoisia teemoja. Ensinnäkin ovat aihepiirit joista on tarkoitus keskustella. Toisekseen on apukysymyksiä joilla voidaan tarkentaa aihepiirejä. Kolmanneksi voi olla jotain erityiskysymyksiä, jotka voidaan ottaa mukaan tarpeen mukaan selvittämään teemaa perinpohjaisesti. (Eskola & Vastamäki 2001, 36.)

4.2.1 Kohderyhmä ja opinnäytetyön aikataulu

Tässä opinnäytetyössä kohderyhmä koostui 12 esiopettajasta joista 10 esiopettajaa ilmaisi halukkuutensa osallistua haastatteluun. Yhden esiopettajan sairastuminen esti haastattelun, joten kohderyhmään kuului siten 9 esiopettajaa. Lähetin haastattelukutsut esiopettajille sähköisesti ja liitin viestiin myös haastattelun teemarungon. Haastatteluaikeiden sopiminen esiopettajien kanssa oli varsin haastava prosessi. Kolme ensimmäistä haastattelukertaa pyrin järjestämään omalle työpaikalleni ja laitoin kutsut sähköpostissa kohderyhmälle. Haastattelukutsu (liite 1) ja haastattelurunko (liite 2) on esitelty liitteissä. Ensimmäiseen haastattelukertaan saapui kaksi esiopettajaa, mutta seuraaviin kerroihin ei ilmaantunut ketään. Kiersin lopulta kaikki muut esiopetusryhmät ja sovin haastattelu ajankohdat jokaisen ryhmän esiopettajien kanssa henkilökohtaisesti. Yhdessä haastattelussa oli mukana yksi esiopettaja, muissa haastatteluissa oli kaksi esiopettajaa. Haastattelu tuokioon oli varattu etukäteen 1,5 tuntia ja se aika oli riittävä. Videoin haastattelut omalla jalallisella videokameralla ja videokameran oman mikrofonin riitti nauhoittamaan puheäänet.

Opinnäytetyöni suunnittelu ja toteutusprosessi on kestänyt useamman vuoden. Tuona aikana oppinäytetyön aihekin on muuttunut jo kertaalleen. Tämän työn tekoprosessi sai vauhtia toukokuussa 2013 kun sain tutkimusluvan Tampereen kaupungilta. Aineistonkeruu aikaa minulla oli toukokuusta- lokakuun loppuun 2013. Jonkin verran haastatteluaikeiden sopimista vaikeutti myös esiopettajien erittäin kiireinen syksy. Tilanne rauhoittui heidän osaltaan oikeastaan vasta lokakuun puolen välin jälkeen, kun oppimissuunnitelmat saatiin tehtyä. Ensimmäisen haastattelun tein kesäkuun alussa ja viimeiset loka-kuun viimeisenä päivänä 2013. Aineiston litterointia tein loppuvuonna 2013 ja opinnäytetyön analysointi vaihe ja raportin kirjoittaminen on tehty huhtikuun ja toukokuun 2014 aikana.

4.3. Aineiston analyysi

Laadullisen aineiston analyysissä nauhoitettu haastattelu on saatettava ensin kirjalliseen (litterointi) tai muutoin analysoitavaan muotoon. Seuraavaksi aineisto järjestetään teemoittain esim. haastattelurungon mukaisesti. Uudet teemat joita ei ole osannut kuvitellaan löytyväksi on luokiteltava pääpiirteittäin. Ensimmäisen kategorisoinnin jälkeen aineistoa uudelleen järjestellään jotta aiempia teemoja saadaan tarkennettua. Nämä analysoinnin vaiheet on tuotava esille myös tutkimusraportissa. Tutkijan on myös tukeuduttava päätelmien teossa tekemäänsä analyysiin aineistosta. Tutkija käy aineiston kanssa vuoropuhelua aineiston ja teorian välillä. (Koivula, 2003, 33-34.)

Teemahaastatteluun pohjautuvaa aineistoa on usein analysoitu teemoittamalla ja tyypittämällä. Aineisto jäsennetään teemoihin ja pelkistetään. Aineistoa voi järjestellä siten että yhden teeman alle on koottuna aina kaikki siihen liittyvät vastaukset ja jatkaa siitä sitten varsinaiseen analyysiin. (Eskola & Vastamäki 2001, 41-42.)

4.3.1 Analyysin alkuvaiheet

Tässä opinnäytetyössä aloitin aineiston käsittelyn heti haastatteluiden jälkeen. Katsoin mahdollisimman pian jokaisen haastattelun jälkeen videoinnin haastattelusta. Seuraavassa vaiheessa aloitin litteroinnin. Litteroin videot sanatarkkaan, lukuun ottamatta hymähdyksiä yms.. äännähdyksiä. Haastateltavien käyttäessä kokemuksellisessa kerronnassa lasten nimiä tai muita perheettä yksilöiviä tietoja laitoin litteroinnin siinä kohdassa XXXX merkin ja litteroin vain kohdan jossa kerrottiin opinnäytetyöhöni liittyvä asia ilman tunnistetietoja. Pääosin litteroin kokonaan tutkijan ja haastateltavien keskustelut ja litteroitua aineistoa kertyi yhteensä 76 sivua 1,5 rivivälillä.

Yhden 1,5 h ja kahden esiopettajan haastattelun litterointi kesti keskimäärin noin 4,5 h. Jo tässä vaiheessa huomasin että haastattelu tyyli, joka pohjaa avoimeen keskusteluun ja väljään haastattelurunkoon sekä ammentaa aineistoa kokemuksista, aiheuttaa haasteita aineiston käsittelyvaiheessa. Päätin tehdä vielä kertaalleen copy/paste menetelmällä tiivistetyimmän litterointi sivuston siten että keräisin kaikkien kolme pääteeman alle

niihin kuuluvat kokemus sitaatit. Tuota tiivistettyä aineistoa suoraan pääteemojen alle muodostui yhteensä 43 sivua.

Tässä vaiheessa luin litteroituja, pääteemojen alle koottuja kokemuksia läpi useita kertoja ja maalasin erivärisillä alleviivaustusseilla vastaukset pääteemoihin liittyviin haastattelukysymyksiin, joita ei onneksi kuitenkaan ollut montaa. Tuon alleviivaustussi- vaiheen jälkeen otin aina yhden pääteeman kerrallaan ja lähdin leikkaamaan eriväriset kokemussitaatit omiin nippuihin. Tämän jälkeen otin käsittelyyn yhden nipun kerrallaan ja luin kokemus sitaatteja useita kertoja läpi sekä aloin lajitella niitä ikää kuin seuraaviin alaluokkiin. Alaluokkien selvittyä pyrin muodostamaan yläluokat. Samalla tavalla käsitteelin siis kaikkien kolme pääteeman alle sijoittuneet aineiston.

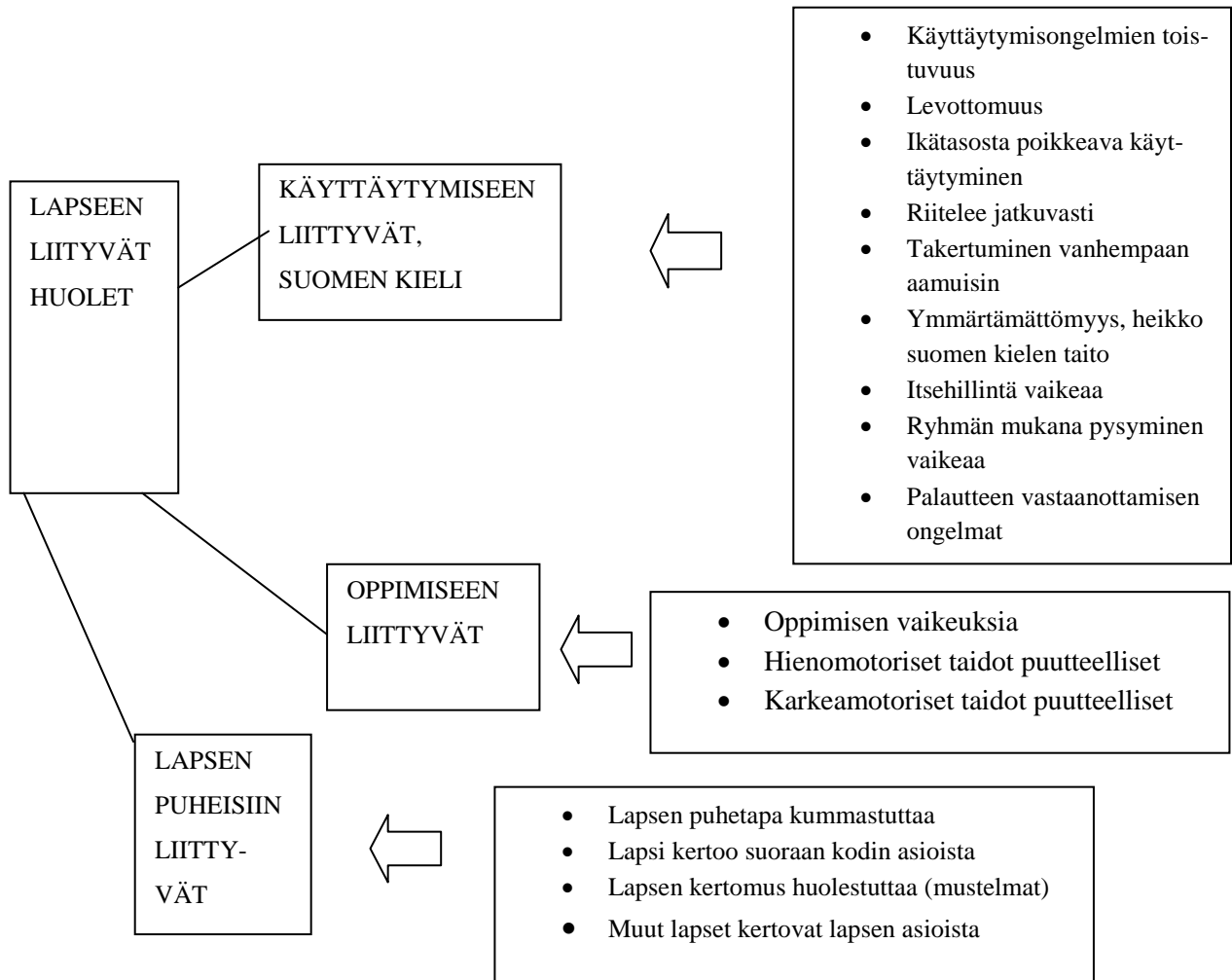
4.3.2 Analyysi esimerkki huolen heräämisestä

Tässä käyn läpi yhden esimerkin analyysin rakentumisesta. Ensimmäinen tutkimustehtävä minulla oli Huolen herääminen (I). Tämän pääteeman alla olivat kysymykset: *Onko sinulla herännyt huoli jostain lapsesta? Minkälaisista asioista sinulla on huoli herännyt? Koetko että sinulla on riittävästi aikaa havaintojen tekemiseen ja kirjaamiseen esim. huolen heräämistä ja siihen puuttumista ajatellen?* Olin valinnut jokaiselle kysymykselle oman värin joten minun oli helppo erottaa oikeat värit oikean otsikon alle. Jonkin verran toki joutui vielä tekemään muutoksia tai jopa vaihtamaan toista väriä ennen kuin kaikki vastaukset löysivät paikkansa oikean kysymyksen alle.

Otin seuraavassa vaiheessa esimerkiksi tuon kysymyksen minkälaisista asioista sinulle on huoli herännyt käsittelyyn. Levitin sen värisen nipun sitaatit kaikki olohuoneen lattialle ja luin sitaatteja läpi ja aika pian sieltä alkoi löytyä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Aloin lajitella sitaatteja huolen aiheuttajien mukaisiin ryhmiin jotka sitten otsikoin paperilapulle. Näistä muodostui ikään kuin ryhmien alaluokat ja niistä sitten vielä pääluokat.

Seuraavassa vaiheessa kirjasin pelkistetyn sitaatin alaluokkien alle ja piirsin analyysin prosessikaavion. Kaavion tekeminen oli helppoa, juuri tämän ensimmäisen osion kohdalla, mutta jatkossa sitaattien liittäminen ja niistä tehtyjen analyysien teko sujui paljon

helpommin ja paremmin analyysitaulukon avulla, josta on esimerkkinä liite 3. Tein samalla tavalla kaikista pääteemoista ja merkittävimmistä tutkimuskysymyksistä taulukot joita tuli lopulta kaikkiaan noin 17 sivua. Taulukosta löytyy alkuperäinen sitaatti ja pelkistetty ilmaus alaluokka sekä yläluokka.

KUVIO 4. Analyysin prosessikaavio

5 TULOKSET

Tässä osiossa esittelen tulokset haastattelurungon mukaisesti teemoittain. Haastatteluis-
sa pyysin erityisesti esiopettajia vastaamaan omien kokemusten kautta. Siten tuloksissa
esitetään haastattelun kolmeen pääteemaan liittyvät esiopettajien kokemukset huolen
heräämisestä, varhaisesta puuttumisesta ja tiedonsiirrosta nivelvaiheissa. Haastattelu
tilanteissa nousi esille esimerkiksi kokemukset tiedon siirrosta päivähoidon puolelta
esiopetukseen niin vahvasti, että ne kokemukset on nostettu esille myös tuloksiin. Haas-
tattelu tilaisuus aloitettiin aina kysymällä esiopettajilta, onko heillä joskus ollut tai onko
nyt huoli jostain lapsesta. Haastatelluista yhdeksästä (9) esiopettajasta vain yksi (1) vas-
tasi kysymykseen kieltävästi. Keskusteltuamme huolen käsitteestä tarkemmin voitiin
todeta, että hänelläkin oli herännyt huoli esimerkiksi oppimiseen liittyvissä asioissa.

5.1. Huolen herääminen

5.1.1 Esiopettajien kokemuksia huolen heräämisestä

Pyysin esiopettajia kertomaan, *millaisiin asioihin olet itse kiinnittänyt huomioita?* Vas-
tausten perusteella kokemukset huolen heräämisestä liittyivät kahteen pääluokkaan,
joko ***lapsiin liittyvään*** huolen heräämiseen tai ***perheeseen liittyvään*** huolen heräämi-
seen. Haastatteluissa tuli ilmi myös, että helpompi on kiinnittää huomiota konkreettisiin,
näkyviin asioihin kuin ei niin konkreettisiin. ***Lapsiin liittyvissä huolissa*** keskeiseksi
nousivat *käyttäytymiseen liittyvät huolen aiheet*. Käyttäytymisongelmien toistuvuuteen
kiinnitettiin myös huomiota.

*lapsen käytöksessä on jotain että tää ei mene ihan nyt sen mukaan mikä
kokemus mulla on esim. tän ikäisistä lapsista, vaikka eskari-ikäisellä se
kehitystaso on sillai hirveen laaja, mutta siitä huolimatta on tiettyjä asioi-
ta joihin kiinnittää huomiota että jatkuvasti tulee riitaa.*

saa raivareita, jotka ei kuulu enää tän ikäisille.

*tai on jotain ylimääräisiä liikkeitä, ääntelyitä, heijaamista tai jotain tän
tyyppisiä juttuja.*

ei ole henkistä kanttia esim. kuinka herkässä on itku...tai voi olla niinkin että on ihan tunnekylmä, tönää kaikki ja ihan sama ei tunnu missään..

on haasteita siinä aamulla (irrottautua vanhemmista) että on sellasia jotka jatkuu ja jatkuu ja jatkuu ettei ne oo mitään yksittäisiä että semmoseen kyllä kiinnittää huomiota.

Toiseksi yleisemmäksi lapsiin liittyväksi huolen aiheuttajaksi muodostuivat erilaiset oppimiseen liittyvät vaikeudet ja monikulttuurisilla lapsilla korostuivat lisäksi kieliongelman taustalla mahdollisesti piilevät ongelmat. Lasten kieliongelman taustalta oli välillä vaikea selvittää oliko kyse puhtaasti suomen kielen ymmärtämättömyydestä johtuvista oppimiseen tai käyttäytymiseen liittyvissä ongelmista vai oliko siellä jotain muutakin taustalla lisäksi.

jos tällaisia akateemisia taitoja huomaa niin saattaa olla niin kuin hienomotoriset taidot ovat että lapsi ei osaa kirjoittaa omaa nimeään ja kynäote on ihan hakusessa.

niillä (maahanmuuttajataustaiset lapset) on omat problematiikat kielessä ja oppimisessa...että ennen kuin me löydetään se todellinen ongelma sieltä kieliongelman takaa, että mikä on sen todellinen vaikeus, että mikä on se ykkösasia mihin pitää puuttua.

sit tämmösiä juttuja, että on jotain juttuja harjoiteltu jo useampana vuotena, että sitten vain huomaa yhtäkkiä et onko tää lapsi vain päässyt jotenkin vain menemään tässä porukan mukana et silleen etteihän tää osaa näitä ollenkaan.

ei vain jää kirjaimet mieleen kerta kaikkiaan ja tuntui että tarvii hirveesti aikuisen apua ja tukea että sai tehtävät tehtyä.

Lasten puheisiin liittyviä huolenaiheen kokemuksia oli vain muutamilla esiopettajilla. Joko lapsi oli puhunut kotona tapahtuneista asioista suoraan tai oli kiinnitetty muuten huomiota lapsen puhetapaan ja mahdollisesti tarkistettu lapsen väittämiä esimerkiksi etsimällä mustelmia tai lyönti jälkiä. Lasten puheet myös vahvistivat esiopettajien jo aikaisemmin huomioimia ongelmia.

mulla ei oo niin paljon (huoli noussut lapsen puheista) se riippuu ryhmästäkin, toki tiettyihin asioihin on saattanut kiinnittää huomiota, mutta ei oo noussut sanotaanko sellaista että perheessä olisi joku tosi iso ongelma....et lapset kertois että tapahtuu jotain että semmosta ei ole ollut.

kotioloista jos lapsi kertoo niin kuin ne usein kertovat jotain asioita että jos sieltä lapselta tulee jotain sellaista mikä sitten alkaa huolestuttamaan.

sitten on tullut pieni huoli myös että mietittiin jos lapsi puhuu tuollai niin miten se äiti puhuu sille lapselle sitten.

toisten lasten keskusteluista tuli esille että lapsen vaatteet haisee tosi vahvasti tupakalle.

sitten on ollut sellaisia perheväkivaltatilanteita että lapsi on puhunut täällä ja sitten me haistellaan että on jotain muutakin ja sitten on noottia annettu ja löytynyt mustelmiakin

Ei ole huoli herännyt lasten puheista varsinaisesti mutta sellaisia on ollut että huoli on ollut jo ennen se on vain sitten ikään kuin vahvistunut siinä

Lapseen liittyvien huolien lisäksi nousivat haastatteluissa esille esiopettajien kokemukset perheisiin liittyvistä huolen aiheista. **Perheeseen liittyvistä huolista** eniten esiopettajilla oli kokemusta *perhetilanteisiin liittyvässä huolen* heräämisestä. Muutokset perheessä, vaikka ne eivät näkyisikään lapsessa, saattoivat aiheuttaa huolta. Osa vanhemmista myös kertoi suoraan avoimesti perheensä tilanteesta mitä pidettiin erittäin hyvänä asiana. Toisaalta huolta aiheuttivat myös vanhempien avuttomuus lasten kanssa.

mieltii alkoholismia ja sellaista taustalla miten se vaikuttaa sille lapselle sitten

sitten on näitä joilla on tosi paljon poissaoloja eskarista ja kun kysyy syytä niin sanotaan että kun ei lapsi halua, että jos tässä nyt mennään sitten lapsen halujen mukaan...että kun se kuitenkin menee sitten kouluun niin ei sinnekään voi mennä niin kuin haluais.

kyllä sellaisestakin tulee huolta kun lapsi ei ole koskaan kotona, aina ollaan jossain.

sellainen avuttomuus mikä monilla vanhemmilla on niin kyllä se aiheuttaa huolta kans. Etteihän se tietenkään lasten vika voi olla jos niitä ei ole kasvatettu.

vanhempien puolittaiset puheet mietityttää että jos vanhempi sanoo että tässä on nyt tälläinen tilanne että on sitten niin kuin kaikille tiedossa, mutta....mieltii että uskaltaako toinen lähteä pois ja millainen tilanne on että tarviiko siinä sitten niinku jotain muutakin apua.

Lapsen perushuolenpitoon liittyvissä huolenaiheissa esimerkiksi lapsen vaatetuksesta tai ravinnosta nousseet huolenaiheet eivät varsinaisesti nousseet esille.

että ei ole kyllä sellaista tullut että olis laiminlyöty vaikka puhtaus tai tällaiset asiat. Mutta kyllä siihen kiinnittäis huomiota.

likasiin vaatteisiin on kyllä kiinnitetty huomiota mutta että lapset olis olleet nälkäisiä niin ei semmosta oo ollut.

lapsi on ollut väsynyt vaikka on tullut myöhemminkin hoitoon

Haasala & Lehikoinen (2012, 34-35) on tutkinut myös omassa opinnäytetyössään huolen heräämistä päiväkodin työntekijöiden keskuudessa ja hänen tutkimustuloksistaan nousee esille huolen heräämisvaiheessa tunne siitä että lapsella ei ole kaikki hyvin. Huoli voi koskea joko lasta itseään tai perhettä tai molempia. Huoli nousee aina työntekijän omasta subjektiivisesta kokemuksesta ja omista havainnoista. Työntekijät keskustelvat havainnoistaan työkavereittensa kanssa ja kirjaavat havaintoja ylös.

Opinnäytetyöni aineiston mukaan esiopettajillakin nousi huoli lapsesta itsestään tai lapsen perheestä. Työntekijälle nousi huoli omista havainnoistaan ja myös esiopettajat keskustelivat ensin oman tiimin kanssa huolestaan ja pyrittiin kirjaamaan ylös tehtyjä havaintoja huolen puheeksi ottamistakin varten.

Haasalan & Lehikoisen (2012, 35-36.) tutkimukseen haastatellut työntekijät olivat kiinnittäneet huomiota mm. lapsen käyttäytymisen muutokseen sekä muutoksen pitkäkestoisuuteen. Työntekijät olivat kiinnittäneet myös huomiota lasten leikkeihin ja siihen, miten lapset kohtaavat muut lapset ja aikuiset. Lasten ulkoiseen olemukseen kiinnitettiin huomiota kuten myös tuonti- ja hakutilanteisiin. Huoli oli herännyt myös lapsen kertoessa kodin tapahtumista. Vanhemman päihteiden käyttö oli myös herättänyt työntekijöiden huolen.

Opinnäytetyöni aineiston mukaan esiopettajat olivat kiinnittäneet myös huomiota lapsen käyttäytymisen muutoksen lisäksi käyttäytymisen toistuvuuteen. Esiopettajat olivat myös kiinnittäneet huomiota siihen miten lapset toimivat esimerkiksi tulotilanteissa. Perheeseen liittyvissä huolen aiheissa nousi myös omassa aineistossani esille huoli vanhempien päihteiden käytöstä.

5.1.2 Esiopettajien kokemuksia havaintojen tekemisestä ja dokumentoinnista

Pyysin esiopettajien kertomaan *kokevatko heillä olevan tarpeeksi aikaa havaintojen tekemiseen ja kirjaamiseen*. Esiopettajien mukaan **havaintojen tekeminen on haasteellista** isossa ryhmässä *saatikka sitten niitten kirjaaminen*. Haastatelluiden kokemuksesta nousi esille se, *ettei ole olemassa oikeasti toimivaa lomakettakaan* havaintojen kirjaamiselle. Koettiin myös että avustajilla ja hoitajilla oli paljon mahdollisuuksia tehdä havain- toja, esiopettajan vetäessä toimintaa.

”siinä oli jo 1/3 ryhmästä tuettavia itsekin siinä tai minä ajattelin että ei vain ole rittänyt ne havainnointi taidot tavallaan että ois just sen aika- semmin bongannut”

sit kun tehdään lasten kanssa asioita niin kerkee ehkä huomaamaan mutta niitä ei ehdi kirjata tai niistä ei ehdi puhua tiimin kanssa. Et siitä jatkokä- sittelystä saataa olla että tulee sitten kun tulee että ai niin tämmönen asia ei niitä sitten muista ja tottakai vakavat käsitellään heti, mutta jos ajatel- laan että saisi kiinni vielä varhaisempaan puuttumiseen ja alettas näitä pieniäkin asioita miettimään niin semmoseen ei oo kyllä aikaa.”

on niitä (havainnointimalleja) mutta ne ei oo sillai niinku toimivia. ne on hirvee paperinivaska mitä sä sit selaat että mihinkä kohtaan mä laita tän lapsesta että ei ne oo niin kuin toimivia ja sit se menee niinku se koko huomio siihen että havainnointi tehdään vai että se voidaan pistää sinne jonnekin.

” ehkä joku pystyy vetäessäänkin tekemään havaintoja, minä en henkilö- kohtaisesti ei niinku yli 20 lapsen kohdalla.”

Mäkelän (2012, 50, 56-57) opinnäytetyössä nousi esille pienryhmissä toimiminen ha- vaintojen tekemisen helpottamiseksi. Lasten intensiivinen seuraaminen ja havainnointi

mahdollistavat ongelmiin puuttumisen ajoissa. Lisäksi haastatellut kokivat myös että tarvitaan riittävästi henkilökuntaa olemaan ryhmässä jotta olisi aikaa lasten havainnointiin ja yksilölliseen aikaan.

Omassa opinnäytetyössäni haastateltavat nostivat esille myös *esiopettajien suunnitteluajan riittämättömyden*. Suunnitteluajaksi pitäisi saada joustavammaksi ja huolehtia siitä, että ne pystytään säännöllisesti pitämään. Toinen tärkeä asia, joka nousi haastatteluissa esille, oli *tiimi-aikojen pitäminen säännöllisesti* sillä esiopettajat kaipasivat juttelua kolleegoiden kanssa. Suunnitteluajalla on merkitystä juuri lasten havaintojen kirjaamisen ja yleisesti pedagogisen suunnittelun kannalta.

vaikka meillä oli laitettu ne suunnittelutunnit niin eihän ne pidä jos joku on pois ja vaikka ollaan pitämässä suunnittelutuntia niin sieltä tullaan hakemaan vaikka ei pitäisi.

suunnitteluajaksi pitäisi saada sellai joustavaksi ja liukuvaksi sen mukaan mikä on se niinku se lapsiryhmä.

että on aikaa puhua ja ainakin se edellyttää sitä tiimipalaveria kerran viikossa ei yhtään sen harvemmin.

5.1.3 Varhainen tuki vai varhainen puuttuminen

Kahdessa viimeisessä haastattelussa, yhteensä neljä (4) haastateltavaa, pyysin haastateltavia omaan kokemukseensa pohjaten määrittelemään varhaisen tuen ja varhaisen puuttumisen eron, koska teoriakirjallisuudessa ja käytännössäkin käytetään molempia sanoja. Näiden neljän haastateltavan näkemykset olivat yhteneviä sekä tutkijan määritelmän että teoria kirjallisuuden valossa. Haastatteluissa nousi esille selkeä ero varhaisen tuen ja varhaisenpuuttumisen välille. Varhaiseen puuttumiseen liitettiin aina huolen herääminen ennen puuttumista, mutta varhainen tuki kuului kaikille eikä siihen välttämättä liitetty edes huolen heräämistä.

varhainen tuki on se perustyö mikä me tehdään arjessa päivittäin

varhainen puuttuminen on että siellä on jo noussut se huoli ja sit katotaan että millaisia tukitoimia voidaan ottaa. varhainen tuki on kun ihan jokaisella lapsella on tarvetta tuelle jossain paikoin. varhainen tuki helpottaa taas kun tehdään seuraavaksi tota ja tota, se ei vaadi minkäänlaista puuttumista.

varhainen puuttuminen on jo askel eteenpäin perheen kanssa käsitellään asioita

Varhaisesta puuttumisesta ei ole olemassa yhtä yksittäistä määritelmää. Yleisesti ajatellaan varhaisen puuttumisen tarkoittavan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin yritetään löytää ratkaisuja varhaisessa vaiheessa. (Kuikka 2005, 7.) Onnistuakseen varhainen puuttuminen edellyttää ehdottomasti myös tuen tarjoamista. Puuttuminen ilman tuen tarjoamista on vastuutonta. (Eriksson & Rautava 2005, 8.)

5.2. Varhainen puuttuminen

5.2.1 Esiopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa

Pyysin esiopettajia kertomaan, miten he ovat toimineet kun huoli on herännyt ja millaisia kokemuksia heillä oli huolen puheeksi ottamisesta. Haastateltavien kokemukset huolen puheeksi ottamisesta jakaantuivat kahteen pääryhmään ***kokemukseen huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa ja kokemukseen huolen puheeksi ottamisesta ammattilaisten eli eri yhteistyötahojen kanssa.*** Haastateltavien kokemukset huolen puheeksi ottamisesta olivat hyvin samankaltaisia ja kaikilla haastateltavilla oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia esimerkiksi keskusteluista vanhempien kanssa.

vanhempien kanssa keskustellaan kyllä heti

seurataan sitä että sitten kaikki seuraa vähän tarkemmin ja toki siinä vaiheessa jo sitten puhutaan vanhempien kanssa. Ei niin että seurattas ensi

kuukausi ja sitten vasta otettaisiin vanhempaan yhteyttä vaan että heti puhutaan vanhempien kanssa.

vanhempien kanssa tulee juteltua ei ehkä nyt suoraan että mulla on tällainen huoli, vaan vähän kierrellen ja jotenkin muuten alustavasti selvittää.

Huolen puheeksi otosta vanhempien kanssa nousi ensiarvoisen tärkeäksi tiimin yhteiset käytännöt huolen puheeksi ottamisesta ja siitä että tiimillä oli yhtenevä käsitys lapsen kokonaistilanteesta ja huolesta joka on noussut esille. Keskusteluihin ei lähdetä noin vain vaan tiimin kanssa yhdessä puhutaan auki tilanne. *Keskusteluihin valmistauduttiin siten että pystyttiin kertomaan jotain konkreettisia asioita huolen tueksi.*

kyllä tietty se oma tiimi on se missä käydään lapsia läpi.

kyllä se on se (juttelu työkavereitten kanssa) mikä on ekana mitä tekee. Ja sitte jos huoli liittyy esim. johonkin käyttäytymiseen tai osaamiseen tai johonkin semmoiseen niin siitä pidetään kyllä sitten ihan kirjaa.

kyllä tässä joutuu näitä puhumisen käytäntöjä että kuka ja miten näitä asioita käydään läpi ja että kyllä sitä saa itekin olla tarkkana että miten jonkun asian vanhemmille esittää.

on puhuttu auki se että meillä on yhteinen näkemys asiasta.

paljon helpompaa käydä sitä asiaa läpi vanhemman kanssa...jos meillä on jotain kättäpidempää tuoda siihen ja on niitä tarkkoja havaintoja. ”

Vanhempien kanssa *huolen puheeksi ottaminen oli helpompaa silloin jos vanhempi oli jo itse kertonut avoimesti esimerkiksi perheen tilanteesta tai vanhempi oli itse ottanut esille lasta koskevan huolen.* Vaikeinta huolen puheeksi ottaminen oli silloin kun esiopettaja huomaa, että lapsen tilanne on jatkunut pidempään jo ennen esiopetukseen tuloa eikä kukaan ole aiemmin puuttanut tilanteeseen. Lisäksi koettiin että on paljon vaikeampi ottaa puheeksi lapsen perhettä koskevia asioita kuin, jotain lapsen konkreettista ongelmaa.

onhan se sillai selkeempi, jos vanhempi sanoo että tässä on nyt tällainen tilanne että on sitten niin kuin kaikille tiedossa.

jos ei ole jo vanhastaan kiinnitetty huomiota ja mä huomaan jotakin niin sen kertominen vanhemmille on joskus äärettömän vaikeeta. Ja silloin mulle kyllä herää kysymys että miksi tähän ei ole puututtu aikaisemmin.

kun huoli herää ja se koskettaa lapsen ympäristöä niin siihen kajoaminen on paljon vaikeampaa, kuin että lapsella itsellään olisi jotain oireita, joista voisi jotenkin lähteä keskustelemaan että mistähän tämä ja tämä voisi johtua niin se on paljon helpompaa.

Haastateltavat kokivat myös tärkeäksi osallistaa vanhempia yhteistyöhön huolen ratkaisemiseksi. Oltiin valmiita kuuntelemaan myös vanhempien ehdotuksia ja ideoita.

ideoita voisi tulla sieltä kotoakin, perheestä päin

että kun me ollaan tiimissä huomattu tällaista että mitä me voimme tehdä yhdessä.. niin vanhempikin voisi siinä avautua sitten.

Haastateltavien kokemukset eivät tietenkään pelkästään olleet näin myönteisiä huolen puheeksi ottamisesta vanhempien kanssa. *Suurin haaste oli niiden vanhempien kanssa jotka eivät osanneet tai halunneet nähdä ongelmia* ja he syyttivät ongelmista työntekijöitä. Toinen haaste huolen puheeksi ottamisessa oli *vanhempien huono suomen kielen taito.*

kaikista vaikein tilanne on sellaisissa että oli se huoli sitten ihan mitä tahansa, että sieltä tulee vain sitä, että suljetaan silmät ja korvat tai se reaktio on sellaista että kaikki kielletään.

yleensä on se, että ei oo mitään huomattu, ei oo mitään ongelmaa. että se johtuu teistä täällä.”

huoli on silleen aika vaikea saada sinne perheelle..., koska vanhemmat eivät ymmärrä yhtään juurikaan suomea...ei hän sitä niinku sellaista arkipäivän asiaa niin ei voi joka paikkaan sitä tulkiakaan tilata...että me neekö se huoli sitten sinne perille.

Haasalan & Lehtikaisen (2012, 39) opinnäytetyössä päiväkodin työntekijät kertoivat myös huolen puheeksiottamisesta vanhempien kanssa. Osa vanhemmista otti huolen puheeksiottamisen hyvin vastaan, osa vanhemmista kielsi tai vastusti esille otettuja asioita. Työntekijät kokivat että tuollaisessa tilanteessa oli haastava viedä asiaa eteenpäin.

5.2.2 Esiopettajien kokemuksia huolen puheeksi ottamisesta yhteistyötahojen kanssa.

Kokemukset huolen puheeksi ottamisesta ammattilaisten eli yhteistyötahojen kanssa olivat kaikilla haastateltavilla hyvin samankaltaisia. Yhteistyöverkosto kaavio on esiteltyinä liitteessä (Liite 4). Haastateltavilla oli yhtenevät toimintatavat ja eroavaisuudet liittyivät lähinnä kokemuksiin **päiväkodin johtajan** roolista varhaisen puuttumisen tilanteissa. Suurimmalla osalla haastatelluista päiväkodin johtaja halusi ehdottomasti tietää, jos perheen kanssa otettiin huoli puheeksi. Keskustelu johtajan kanssa koettiin tukea antavaksi ja huoleen saatiin myös uutta näkökulmaa. Aina johtajan kanssa ei kuitenkaan huolesta juteltu ellei kyse ollut lastensuojelullisesta tilanteesta.

Että ei me kenestäkään lapsesta olla johtajan kanssa juteltu että ei ne niistä tiedä tai sitten - - - ne otti ite niitä esille.

kyllähän haluaa olla mukana ei tietty kaikissa palaverissa mutta haluaa olla tietoinen kaikesta..

*että olla kyllä saatu tukea sieltä (johtajalta)
joo ja hän on sanonutkin että kyllä hänen täytyy tietää ensin että jos joku lapsen vanhempi soittaa hänelle että hän haluaa olla vastaamassa.*

hänen kanssaan pystyy konsultoimaan että on sitten yksi uusi näkemys siihen.... osaa asettaa sen huolen oikeisiin mittasuhteisiin.

ollaanko me tehty tässä vaiheessa se mitä voidaan, että voidaanko nostaa kädet pystyyn ja muitten huolehdittava tästä hommasta vai vieläkö olis jostain mitä voitais täällä tehdä. Niin sillai on saanut sellaista apua kans.

Se mihin ammattilaisiin oltiin muuten yhteydessä, huolen heräämisen jälkeen, riipui haastateltavien mukaan siitä, millaisesta huolesta oli kyse. Tärkein ja ensimmäinen yhteydenotto oli kaikilla yhteys **kiertävään erityislastentarhanopettajaan** (myöh. kelto) Kelton rooli koettiin tärkeäksi huolen jakamisessa ja tukemisessa, tosin toivottiin että keltolla olisi enempi aikaa olla osastolla seuraamassa tavallista arkea.

aika pian tulee se vaihe että konsultoidaan keltoa. Tai että annatteko luvan tai että kerron että nyt on sellainen tilanne että mä haluan jutella tästä. tai sitten toisen eskeriopettajan kanssa että hei mulla on tällainen tapaus että onko sulla kokemusta tällaisesta.

Yhteistyö **sosiaalityöntekijöiden** kanssa koettiin hyvin yksipuoliseksi ja vaikka lapselta olisi tehty lastensuojeluilmoituskin, päivähoito ei saanut tietoa onko lapsen tilanne hoidossa.

ehkä on ilmoitettu silloin (lastensuojeluilmoituksen jälkeen) että tilanne on otettu hoidettavaksi mutta ei mitään tietoa muuten ja sitten yhtäkkiä lapsi ei tulekaan hoitoon ja vanhempia ei saada kiinni ja niin sitten jää siinä niin kuin tyhjän päälle että missä me mennään nyt.

Neuvolan kanssa yhteistyö sujui useimmilla, tosin koettiin että neuvolan terveydenhoitajat vaihtuivat usein ja heillä ei ollut oikein tietoa lapsen tilanteesta. Lisäksi haastateltavilla oli kokemusta yhteistyöstä esimerkiksi toimintaterapeutin ja puheterapeutin kanssa. Heitä ei koskaan tavattu ja usein kävi niinkin että tieto ei kulkenut, vaikka perhe olisi antanut luvan tiedon siirtoon päivähoitoon esimerkiksi toimintaterapia käynneistä. Haastatellut kokivat että päivähoidosta jaetaan tietoa monelle eri taholle, mutta päivähoito ei saa oikein tietoa mistään.

ei niillä (neuvola) ole oikein ollut tietoa asioista, kun ne kuitenkin keskittyy enempi siihen kasvuun ja kehitykseen ja jotenkin kapea alaista on se lasten tunteminen.

oon mä joskus saanut jotain epikriisejä sieltä, mutta en oo koskaan tavannut ketään, ei ne tuu palaveriin sieltä (Tays) että on vain annettu tieto

Maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla haasteeksi muodostui oman äidinkielen **tulkkin** saaminen, jotta huolesta olisi pystytty edes keskustelemaan.

vaikeeta on jos ei saa edes sitä oman äidinkielen tulkkiä, kun näitäkin löytyy näitä kieliryhmiä joista ei saa sitä tulkkiä.....tai sit tän kielen tulkki oli lähinnä Turussa tai Jyväskylässä.

ei niillä (neuvola) ole oikein ollut tietoa asioista, kun ne kuitenkin keskittyy enempi siihen kasvuun ja kehitykseen ja jotenkin kapea alaista on se lasten tunteminen.

Kerälä (2012,27-28) on omassa kandinaatin opinnäytetyössään tutkinut päivähoiton ja lastensuojelun yhteistyötä ja hänen tutkimuksensa mukaan päivähoiton työntekijät kokivat, ettei heillä ollut tarkkaa tietoa siitä, mitä salassapitovelvollisuus piti sisällään ja miten se näkyi konkreettisesti moniammatillisessa yhteistyössä.

Moniammatillinen yhteistyö edellyttää dialogia eri toimijoiden välillä. Onnistunut yhteistyö vaatii yhteistyöhalukkuutta, keskinäistä arvostusta, aktiivisuutta ja halua yhdessä löytää keinoja lapsen ja perheen auttamiseksi. (Huhtanen 2004, 86.) Usein kuitenkin salassapitovelvollisuus koetaan rajoittavaksi tekijäksi. Ongelmaa ei ole jos vanhemmat ovat mukana palavereissa tai ovat muutoin antaneet luvan tietojen siirtämiselle (Huhtanen 2004, 93).

5.2.3 Esiopettajien kokemuksia ammatillisuudesta huolen puheeksi ottamisessa

Tässä opinnäytetyössä haastateltavat nostivat esille myös oman ammatillisuutensa huolen puheeksi ottamisessa ja kokivat että heidän täytyy ottaa huolen aiheet esille ja he uskaltavat sen myös tehdä. Haasteeksi koettiin oikeastaan vain kieliongelmat. Yhtä luokun ottamatta haastateltavat kokivat heillä olevan riittävästi tietotaitoa huolen puheeksi ottamiseen. Yksi haastateltava koki, ettei hän ollut saanut lastentarhaopettajakoulutuksessa minkäänlaista koulutusta huolen puheeksi ottamiseen ja näin ollen koki että oppimiseen liittyviin ongelmiin oli varmasti helpompi tarttua kuin muihin vakavampiin perheeseen liittyviin ongelmiin.

vaikeeta se voi olla päästä siihen yhteistyöhön kiinni, mutta siltikin se mielipide on sanottava.

enkä mä edes tiedä riittääkö mun englannin kielen taito keskustelemaan tällaisista asioista.

mitä liittyy tähän kasvatukseen niin mulla on kyllä pokkaa sanoa vanhemmalle että mä otan ne kyllä yleensä siinä keskustelussa.

Haasala & Lehikoinen (2012, 37) ovat omassa opinnäytetyössä selvittäneet päiväkodin työntekijöiden kokemuksia puheeksi ottamisesta ja samanlaisia vastauksia hekin olivat saaneet omassa tutkimuksessaan selville. Keskustelut oman tiimin kanssa koettiin tärkeäksi ja sitä kautta huoli joko vahvistui tai heikkeni. Huolen pohtimisvaiheessa huolesta oli tiedotettu myös päiväkodin johtajaa ja erityislastentarhanopettajaa. Vanhempien

kanssa huoli otettiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa puheeksi, jotta tukitoimet pystytään aloittamaan.

5.2.4 Esiopettajien kokemuksia varhaisen puuttumisen ohjeistuksesta

Haastateltavat kertoivat myös kokemuksiaan Tampereen kaupungin Intranet sivuston varhaisen tuen ja varhaisen puuttumisen materiaalien käytöstä huolen puheeksi ottamisen tukena vanhempien kanssa. *Materiaalien ja sivuston olemassa olo kyllä tiedettiin, mutta materiaalien käyttö oli vähäistä.*

lukenut oo mutta en ole koskaan silleen käyttänyt että oisin tietoisesti mennyt jotain asiaa läpi niillä.

kyllähän me tiedetään huolen vyöhykkeistö ja se että aina ensin tiimissä.

Tampereen kaupungin sisäisellä Intranet sivustolla on kattava tietopankki huolen määrittelystä esimerkiksi huolen vyöhykkeistöä hyväksikäyttäen. Lisäksi sivustolta löytyy huolen puheeksi ottamisen kaavakeet

5.3. Tiedon siirto nivelvaiheissa

5.3.1 Esiopettajien kokemukset tiedon siirrosta päivähoidosta esiopetukseen

Pyysin haastateltavia kertomaan kokemuksista **tiedonsiirrosta päivähoidosta esiopetukseen sekä tiedonsiirrosta esiopetuksesta kouluun**. Lisäksi pyysin heitä kertomaan kokemuksistaan huolen siirtämisestä koulun puolelle. Tiedon siirrosta päivähoidon puolelta esiopetukseen nousi esille esiopettajien kokemukset *tiedon siirron käytännön ongelmista, tuen tarvitsijoiden seurannasta, havaintojen tekemisen ja kirjaamiskäytäntöjen ongelmista sekä varhaisen tuen tarpeesta päivähoidonpuolella.*

Esiopettajien kokemuksista tiedon siirrosta päivähoidosta esiopetukseen nousi selkeästi esille se että *tiedon siirto koettiin puutteelliseksi tai sitä ei ollut ollenkaan*. Lisäksi *tiedonsiirto oli talokohtaista*, joistakin taloista tuli asianmukaiset tiedot toisista tiedon siirto jäi joko pelkkien papereitten varaa tai hoidettiin puhelimitse, aina ei edes sitäkään. Haasteelliseksi koettiin myös *tietojen siirtämisen oikea aikaisuus*. Tiedonsiirtoon liittyvät paperit esimerkiksi: pedagoginen arvio, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat ja muut havainnot tulivat usein vasta esiopetuksen alettu jo.

tänä vuonna olis ollut jotenkin tarkempaa kuin mitä viime vuonna.

tiedonsiirtojakin piti pyytää vielä elokuussa.

riippuu talosta mistä tullaan. On siis aivan loistavia tiedonsiirtoja ja sitten on puhelimitse soitettu että ei täällä mitään erikoista tarviiko mun tulla sinne pitää olla päivämäärä ja kenen kanssa puhuttu että voidaan myöhemmin tarvittaessa palata tähän.

onko mitään tapaa millä perhepäivähoidosta saataisiin tiedonsiirtoa? täytyy lähteä ihan tyhjästä sellaisen lapsen kanssa liikkeelle.

Esiopettajien kokemuksista tuen tarvitsijoiden tiedonsiirrosta nousi esille selkeä huoli *erityislasterien lausuntojen purkamisen liian hätäisesti päivähoidon puolella*. Lasten papereitten saapuminen jo esiopetuksen alettua luo haasteita myös tuen järjestämiselle esiopetusryhmissä.

niiltä on purettu se tuki liian hätäisesti että sen voisi täällä sitten katsoa pidetäänkö se tuki vai lopetetaan se sitten kun mennään kouluun.

siinä oli jo pari viikkoa ehditty jo lapsia katsella ja ihmetellä ja sitten kun paperit tuli niin sitten nähtiin että jahas täältäähän se tieto löytyikin.

Esiopettajien kokemuksista nousi myös huoli *5-vuotiaiden valmiuksista esiopetukseen*. Perustaidot kuten kynän käyttö ja saksilla leikkaaminen pitäisi sujua jo kaikilta ja esiopettajat pitivät tärkeänä sitä että 5- vuotiaatkin tekevät esimerkiksi kynätehtäviä.

5-vuotiaiden kanssa pitäisi tehdä kyllä mun mielestä kynätehtäviäkin, että näkis mikä on niitten kynän käyttö. että onko mitään kiinnostutakaan numeroihin ja kirjaimiin, koska yleensä 5 -vuotiailla on jo. Kyllä kynän käyttö ja että osais leikata jollain tavalla on ihan perusjuttuja.

nää lapset on meillä vain yhden vuoden, että kyllä siellä päiväkodin puolella pitäis tehdä enempi en tarkoita vain eskaritehtäviä.

5.3.2 Esiopettajien kokemuksia tiedon siirrosta esiopetuksesta kouluun

Esiopettajien kokemukset ***tiedon siirrosta esiopetuksesta kouluun*** olivat yhteneviä monilta osin. Esiopettajien kokemuksista nousi esille tämän aineiston valossa *vaativa havainnointi ja oppimissuunnitelman tekeminen heti syksyllä sekä loppu arviointi keväällä*. Toisaalta esiopettajat kokivat aineiston mukaan, *ettei heidän havaintonsa ja tehnyt lomakkeet saaneet arvostusta koulun puolelta*. Esiopettajat tekevät jokaisesta lapsesta oppimissuunnitelman syksyllä ja jonka vanhemmat sitten hyväksyvät. Keväällä pidetään vielä arviointi keskustelu sekä käydään läpi syksyllä tehdyn oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumista. Lisäksi esiopettajat voivat tehdä pedagogisen arvioin jos lapsella on jotain tuen tarvetta. Tehostettu opetussuunnitelma tehdään niille lapsille jotka ovat tehostetut tuen piirissä.

Esiopettajien kokemuksena nousi esille *valtava työmäärä havainnoinnista ja dokumentoinnista koulua varten*, mutta samalla he kokivat, *etteivät heidän suurella vaivalla täyttämänsä lomakkeet ketään kiinnostaneet koulun puolella*.

tavallaan ymmärrän sen että ei ole tarkoitus mennä juoruilemaan lapsesta tai perheestä mutta jotenkin että semmoinen vapaamuotoine muutama sa-

na vaihdetaan ehkä sille olis enemmän tarvetta kuin että me täytetään täällä hikihatussa 20 lomaketta.

sydänverellä niitä (oppimissuunnitelmia) on kirjoitettu ja sitten opettaja kysyy että mitä mä näillä teen.

niinhän se on se pedagoginen arviointikin joka koulun puolelle annetaan niin se on tietysti nyt se yksi millä sitä tietoa pystyy sinne koulun puolelle välittämään.

ei ollut se opettaja silloin syksyllä vielä tiedossa niin ei pystytty sitä tiedon siirtoa tekemään, no sittenhän ne soitti heti silloin syksyllä sieltä että on isoja ongelmia ja kyllä mä sanoin siinä että kyllä mullakin oli suuri huoli että mitenköhän nämä pärjää mutta kun siinä ei pystytty tekemään mitään, vaikka kyllähän sen tiedon pitäisi sitten jotenkin sinne siirtyä..”

Esiopettajien kokemukset tiedon siirron järjestelyistä nivelvaiheessa tuntuivat olevan selvillä ja erityisesti *korostettiin kelton roolia tiedon siirron tässä vaiheessa*, jos jotain huolta oli. Erityisesti esiopettajat nostivat anonyymiyden lasten kohdalla, *ketä palvelee se että asioista ei voida puhua nimillä.*

onhan näitä oppilashuoltopalavereitakin mutta me en oikein tiedä että ketä se palvelee kun mennään palaveriisiin jossa istuu meidän, toisen päiväkodin ja koulun edustaja me ei saada nimellä puhut tai yksilöidä perhettä mitenkään.

keväällä me käydään sellainen arviointi tsekkaus että missä me mennään. ja katottu että kun syksyllä oli näin niin mites nyt”

kelton kanssa on keskustelu sitten että kyllä kelto on ihan oleellinen.

tiedonsiirto mikä me käytiin suullisesti ja mistä ne kirjasi niitä muistioon.

Esiopettajille olivat tärkeää se että he ovat tehneet yhden vuoden aikana kaiken sen mi-
hin on pystytty ja toivoisivat myös palautetta siitä onko niistä lomakkeiden täyttelemi-
sestä mitään hyötyä.

*siinä kokee tehneensä sen työnsä minkä on voinut ja siirtänyt opettajalle
sen tiedon että sitten se on vain jätettävä siihen.*

*että kyllä toivois koulun puolelta palautetta että onko niistä oikeesti hyö-
tyä.*

Esiopettajien kokemusten mukaan huolen siirtämisessä oli selkeät pelisäännöt. Mitään
huolta tai asioita muutenkaan ei voinut siirtää ilman vanhempien lupaa. Esiopettajat
kuitenkin kokivat, ettei kaikkea huolta pystynyt siirtämään ja osa jäi kertomatta, koska
koettiin että salassapito ei sitä salli eikä aina ollut sille kertomiselle edes mahdollisuutta.

*kyllä pystytään huolta siirtämään kun se kirjataan siihen suunnitelmaan ja
siihen voidaan kirjata että se on eskariopettajien näkemys. äidin näkemys
voi olla erilainen mutta sekin voidaan kirjata.*

*mä olin pettynyt kun en voinut puhua niistä lapsista joista mulla olis ollut
huoli. se niinku sivutetaan ja käsketään vain kirjoittamaan pedagoginen
arvio siitä.*

*mun mielestä sellainen tieto siitä perheen tilanteesta jossa niinku on iso
huoli tai on paljon yhteistyötä esim. sossun kanssa että minusta se on vää-
rin jos se opettaja ei saa sitä tietoa millään muotoa.*

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA YHTEENVETOA TULOKSISTA

Tässä opinnäytetyössäni oli tarkoitus selvittää esiopettajien kokemuksia huolen heräämisestä, varhaisesta puuttumisesta sekä tiedonsiirrosta siirryttäessä päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun.

Ensimmäisessä osioissa käsiteltiin huolen heräämistä. Havaintojen tekeminen ja kirjaaminen isosta lapsi ryhmästä on haastavaa. Työn organisointi ja riittävät resurssit mahdollistavat tiimin jäsenten välisen dialogin. Esiopettajat kokivat tarvetta helppokäyttöiselle ja arjessa toimivalle havainnointi lomakkeelle. Se minkälaisiin asioihin esiopettajat kiinnostivat huomiota, ei sisältänyt yllätyksiä. Helpommin havainnoi esiin tulevia, konkreettisia huolen aiheuttajia kuten lasten käyttäytymiseen tai kehitykseen liittyviä. Lasten puheista ei juuri ollut huoli herännyt, mikä johtunee enempi siitä että lapset eivät puhu esimerkiksi kotiasioistaan avoimesti.

Lasten oppimiseen liittyvissä huolen aiheissa nousi esille mm. hieno- ja karkeamotoriset taidot. Näiden taitojen harjaannuttamiseen ei yksi esiopetusvuosi riitä. Taitoja on harjaannutettava koko varhaiskasvatuksen ajan ikätasot huomioiden. Monikulttuurisuus näkyi ryhmässä osan lasten heikkona suomen kielen taitona. Esiopettajat ovat ”paljon vartioina” kuten yksi esiopettaja osuvasti asian ilmaisi. Yhdessä vuodessa pitäisi saada lapsista koulukypsiä, oli kielitaitoa tai ei. Vaaditaan siis myös vahvaa pedagogista osaamista.

Perheiden tukemisen keskiössä on ammattilaisten kanssa muodostuva kasvatuskumppanuus. Nykyperheillä ei ole enää ystävien ja sukulaisten verkostoja ja useat perheet tarvitsevat apua ihan tavallisissa lasten kasvatuksellisissakin asioissa. Tässä korostuu päivähoidon työntekijöiden ammattitaito havaita tukea tarvitsevat perheet. Näin ollen työntekijän subjektiivisen huolen syntyminen edellyttää vahvaa ihmistuntemusta sekä lasten kehitystason ymmärtämistä.

Kehittämisen kannalta tässä huolen heräämisen vaiheessa nousee ilmeisenä resurssien puute. Taskinen (2001, 55–56) on todennut että isot ryhmäkoot aiheuttavat levottomuutta ja aggressiivisuutta niin päivähoidossa kuin koulun puolellakin. Säästötoimenpiteiden johdosta yksilöllinen opetus kärsii ja se vaikeuttaa eniten juuri heikompien lasten ase-

maan. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi pitäisi ryhmäkokoja pienentää niin päivähoidossa kuin koulussakin ja henkilökunnan määrää lisätä.

Toisessa osiossa käsiteltiin varhaista puuttumista. Varhainen puuttuminen edellytti huolen syntymistä, kuten esiopettajatkin sanoivat sitä määritellesään. Huolen puheeksi ottamisessa työntekijöiden ammatillisuus näkyi oikea aikaisessa puuttumisessa ja perheen tukemisessa lapsen edun näkökulmasta. Tahtotila lapsen ja perheen auttamiseksi oli vahva ja työntekijöiden vastauksissa oli itsevarmuutta ratkaista tilanteita parhaalla mahdollisella tavalla siitä huolimatta että esimerkiksi usein he eivät edes tienneet oliko apua saavuttanut lapsen ja perheen. Huolen puheeksi ottamista ei pidetty minään pikku asiana vaan siihen valmistauduttiin huolella keräten ”kättä pidempää” konkretisoimaan huolen aihetta myös vanhemmalle. Verkostoyhteistyö moniammatillisuuden näkökulmasta ei toiminut, sillä tavalla kuin esiopettajat olisivat kokeneet yhteistyötä tarvitsevana. Kokonaisvaltaista näkemystä perheen tilanteesta ei ollut kenelläkään ja erityisesti sosiaalitoimen kanssa yhteistyön rakentaminen oli haasteellista.

Kasvatuskumppanuus- yhteistyö perheiden ja päivähoidon välillä on kirjattu lakiin. Päivähoidon on tuettava perheiden kotikasvatusta. Perheinstituutioiden katoaminen on aiheuttanut yhteiskunnallista huolta aina 1970- luvulta lähtien ja erityisesti esimerkiksi avioerojen lisääntymisen ja perhemuotojen moninaistumisen vaikutus perheiden tilanteisiin ja lapsiin. (Karila & Nummenmaa 2001, 15,17.) Näin ollen on tärkeää että jatkossakin kasvatustuu lapsista niin kodin kuin päivähoidon välillä säilyy.

Moniammatillisen osaaminen kehittäminen nähdään tarpeelliseksi alati muuttuvassa ja monimutkaistuvassa työelämässä ei muutokset työkuultuureissa tapahdu itsestään. Kuitenkin on todettu moniammatillisuuden jääneen vain toteamuksen tasolle. Lisäksi vaadittaisiin syventymistä moniammatillisuuden mahdollisuuksiin, jotta siihen liittyvät ongelmat saataisiin ratkottua. (Karila & Nummenmaa 2001, 7.9

Kolmannessa osiossa käsiteltiin tiedonsiirtoa nivelvaiheissa. Se, että esiopettajat nostivat niin selkeästi esille tiedonsiirron päivähoidon puolelta esiopetukseen, oli yllätys tutkijallekin.. Tiedon siirron oikea aikaisuus sekä toimivat ja järkevät dokumentit lapsen vahvuuksista ja tuen tarpeesta nousivat tässäkin kohtaa esille. Näihin liittyy paljon kehittämisen kohteita esimerkiksi siihen, miten tiedon siirtoon saataisiin toimiva lomake

niistä taidoista joilla on merkitystä esiopetuksen aloitusvaiheessa. Ehdottomasti on järkevää päivähoiton puolella kartoittaa ja dokumentoida riittävästi lasten vahvuuksia ja osaamista ennen esiopetuksen aloittamista näin ollen jatkumo päivähoidosta esiopetukseen toimisi eikä esiopetuksen puolella tarvitsisi aloittaa tyhjästä.

Esiopettajat tekivät tiedon siirrossa koulun puolelle valtavan suuren työn joka aloitettiin jo heti syksyllä oppimissuunnitelmien laatimisella ja vielä päättyen seuraavana keväänä arviointiin yhdessä vanhempien kanssa. Koulun puolelta kiinnostus tiedon siirtoon oli lähinnä riippuvainen tulevan ekaluokan opettajan omasta kiinnostuksesta. Tieto siirtyi vain paperilla, ellei lapsella ollut jo valmiiksi tuen suunnitelmaa. Huolen siirtämisen mahdollisuutta ei käytännössä ollut sellaisena kuin esiopettajat olisivat sen halunneet tehdä. Kyllä salassapitoasiatkin siellä olivat taustalla, mutta eniten vaikutti kuitenkin se, ettei esiopettajalla ollut sitä vastapuolta koulun puolelle, jolle kertoa ns. harmaan alueen huolesta. Määrittelemättä jää millaisia ovat ne tekijät jotka ovat oppimisen kannalta merkityksellisiä ja joista voidaan siirtää myös huoli

Johtopäätösten yhteenvetona voitaneen todeta se että lasten edun kannalta kaikkein merkitykselliseksi nousee mahdollisuus tulla kuulluksi ja huomioduksi omana yksilönä isossakin ryhmässä. Varhaisen puuttumisen ja varhaisen tuen keskiössä on toimiva yhteistyö kaikkien niiden tahojen kesken, jotka ovat lapsen tai perheen kanssa tekemisissä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni osalta jäin vahvasti pohtimaan sitä, miten vuosikymmenet on puhuttu moniammatillisesta yhteistyöstä, mutta tämänkin työn tuloksista näkee, ettei tuo paljon puhuttu moniammatillisuus toimi edelleenkaan. Jäin miettimään sitäkin, kohdentuuko esiopettajien ajankäyttö turhan monimutkaisten lomakkeiden täyttämiseen- lomakkeiden joille ei kuitenkaan esimerkiksi koulun puolelta tunnu löytyvän edes arvostusta. Mitä tietoja koulu ihan oikeasti haluaa ja tarvitsee. Olisiko syytä niihin asioihin pohjata se tiedon siirtolomake.

Varhaiskasvatusta on kehitetty koko ajan, merkitykselliseksi näyttää tällä hetkellä nousevan erityisesti mediaprojektit yms. Olisiko paikallaan pysähtyä sinne perusasioiden ääreen lasten kanssa olemiseen, jotta meillä on oikeasti mahdollista luoda lapsen sellainen suhde että me oikeasti tiedämme mitä tälle lapselle kuuluu.

Toinen asia on se että varhaiskasvatuksen pedagogiikka on merkityksellisessä asemassa sen suhteen miten me voimme varhaiskasvatuksessa jo päivähoidon puolella havainnoida ja tukea lasta. Johdannossa totesin, että varhainen puuttuminen pitäisi aloittaa jo paljon varhaisemmassa vaiheessa kuin vasta peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tämän tutkimustyöni kohdalla voin todeta että tämä esiopetuksen ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen ei ole vielä ”tarpeeksi ajoissa” vaan kyllä se varhainen puuttuminen täytyy lähteä alulle heti kun jonkun huoli herää. Esiopetuksessa yhden vuoden aikana ei pystytä yksistään korjaamaan asioita jos ne ovat jääneet tai jätetty hoitamatta jo varhaisemmissa vaiheissa esimerkiksi päivähoidon puolella.

Kuinka me saadaan rakennettua niin hyvä perusta lapselle varhaiskasvatuksen piirissä, että vaikka ne kotiolot ei aina niin parhaat mahdolliset olisikaan, lasta ja perhettä pystyttäisiin tukemaan ja yhdessä kasvattamaan lapsista vahvoja aikuisia, jotka löytävät jatkossakin paikkansa tässä yhteiskunnassa. Puuttuminen on ensi arvoisen tärkeää silloin, kun nähdään lapsen tuen tarve.

7.1. Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole mitään selkeää yksiselitteistä ohjetta. Jotta lukija saa riittävästi tietoa tutkimustyön erivaiheista, on tutkimusraportista hyvä löytyä ainakin seuraavat kohdat: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, oma sitoumus tutkijana tähän tutkimukseen, aineiston keruuseen liittyvät asiat, tietoa tutkimuksen tiedonantajista, tutkija – tiedonantaja suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointiin liittyvät asiat. Näin ollen tutkimustulokset tulevat selkeämmiksi ja ymmärrettävämmiksi, kun kaikki vaiheet on selvästi tuotu raportissa esille. (Tuomi & Sarajärvi 20013, 140-141.)

Tutkimusluvan sain Tampereen kaupungilta toukokuussa 2013. Esiopettajien yhteistiedot sain päiväkodin johtajalta, joka toimi esiopettajien yhdyshenkilönä. Laitoin tarkoituksella haastattelukutsut menemään työsähköpostin kautta, jolla varmistin sen että kutsut menivät varmasti oikealle vastaanottajalle kaupungin oman sähköpostiosoitteiston kautta. Olin avannut alun perin tutkimustani varten erillisen sähköpostin, joka sitten lopulta oli tarpeeton, sillä asioiden hoitaminen sujui helpommin työsähköpostin kautta. Työaika en ole käyttänyt aineiston keruun tai minkään muun vaiheen aikana, vaan kaikki opinnäytetyötä varten käytetty aika on ollut omaa aikaani.

Haastattelukutsussa jo kerroin haastateltaville, että haastattelu videoidaan ja tutkimuksen valmistumisen jälkeen kaikki materiaali hävitetään välittömästi. Lisäksi haastattelukutsusta tuli ilmi, ettei mitään henkilötietoja kerätä eikä valmista aineistosta ole mahdollista tunnistaa ketään haastateltavaa tai haastateltavan päiväkotia. Tämän vuoksi ei aineistoon ole merkitty esimerkiksi kooditietoja suoraan sitaatteihin, jolloin lukijalla ei ole mahdollista yhdistää saman haastateltavan sanomia asioista yhteen ja sitä kautta mahdollista tunnistaa mistä päiväkodista haastateltava on.

Jokaisen haastattelutuokion alussa kerroin haastateltaville samat asiat. Kerroin tekeväni kokemuksiin perustuvaa opinnäytetyötä eli toivoin, että he puhuvat nimenomaan *omien kokemustensa* kautta. Lisäksi kerroin, etten tule edes litteroimaan haastattelun kohtia, joissa käytetään esimerkiksi lasten nimiä tai mitä muuta tahansa, mistä perhe on mahdollista tunnistaa. Halusin luoda haastateltaville mahdollisimman vapaan haastatteluti-

lanteen, jossa ei tarvitse jännittää sitä, että vahingossa lipsauttaa lapsen tai perheen yksityistöjä. Korostin haastateltaville käsitteleväni haastattelu aineistoa siten että heitä tai heidän päiväkotiaan ei voida aineistosta tunnistaa. Oman kokemuksen esille tuontia pyrin sanottamaan esimerkiksi kysymällä haastateltavalta suoraan miten *sinä* olet toiminut tai millainen kokemus *sinulla* on? Haastattelut videoin omalla kameralla, jonka käyttö lisäsi luotettavuutta siihen ettei vahingossakaan ollut sitä mahdollisuutta, että aineisto olisi jäänyt esimerkiksi jonnekin koulun lainakameran tiedostoihin.

Haastattelutilanteessa minulla oli molemmille haastateltaville käytössä erivärinen paperi, muistiinpanojani varten. Kirjoitin pääpiirteittäin teemojen alle haastateltavan vastaukset siltä varalta, että videointi epäonnistuisi. Näin varmistin sen että saisin haastateltavalta edes vastaukset teemojen kysymyksiin kerättyä vaikka suorat sitaatit jäisivätkin pois. Onneksi näin ei käynyt kertaakaan vaan videointi toimi joka kerta.

Opinnäytetyöni litterointi vaiheessa huomasin haastatteluiden onnistuneen kokemusten osalta hyvin. Haastateltavat todellakin puhuivat suoraan omista kokemuksistaan. Olin jo alun perin ajatellut että kokemusten esille tuonti vaatii mielestäni myös haastattelutekniikalta rentoutta, sen vuoksi tutkijana osallistuin keskusteluun mukaan. Uskon että luotu tilanne myös osaltaan auttoi ehkä jopa muistamaankin asioista, sillä litterointi vaiheessa huomasin miten haastateltavat saattoivat jonkun keskustelun yhteydessä muistaa jonkun jo aiemmin käsitellyn asian.

Litterointi ja analyysi vaiheessa tällaiset poukkoilut tietysti toivat haastetta ja joissakin kohtaa huomasin olleeni vähän liian ymmärtäväinen haastateltavan vastauksille. Oman alan tunteminen luo itsestään selviä ymmärryksiä kuten esimerkiksi haastateltavan kertoessa kokemuksistaan liittyen huolen heräämiseen: *käyttäytymisongelmiin* liittyvät huolet oli helppo ymmärtää kollegana kun taas tutkijan roolissa olisi pitänyt jokaisen kohdalla tarkentaa mitä *sinä* tarkoitat käyttäytymisongelmilla.

7.2. Jatkotutkimus- ja kehittämishaasteet

Vaikutti siltä, että varhaisen puuttumisen ja huolen puheeksi ottamisen näkökulmasta valmiudet yhteistyöhön esiopettajilla oli hallussa. Näkisin kuitenkin erittäin tärkeänä

sen, että Lastentarhaopettajakoulutukseen täytyisi ehdottomasti sisältyä huolen puheeksi ottamisen koulutusta. Aikuisen tehtävä on puuttua ja siihen ei tarvita ihmeitä, subjektiivisen huolen ilmaiseminen toiselle on jo alkuun sysäävä voima. Ryhmissä kuitenkin katsottiin että Lastentarhanopettaja on pääsääntöisesti se joka ottaa asioita puheeksi vanhemman kanssa.

Toinen tärkeä kehittämisen kohde on koko varhaiskasvatuksen havaintojen kirjaamis- käytäntöjen ja dokumentoinnin kehittäminen myös esiopetusta silmällä pitäen. Tiedon siirron toimivuuden lisääminen ja yksittäiset keskustelut mielellään tulevan ensimmäisen luokan opettajan kanssa olisi saatava toimimaan. Yhteistyö moniammatillisesti ei toimi, jos ei jokainen verkoston osapuoli ole mukana vuorovaikutuksellisessa dialogissa toisten kanssa. Viranomaisyhteistyö on haasteellista edelleen ja siihen pitäisi kehittää selkeät toimintamenetelmät ja toimintamallit.

Moniammatillisen yhteistyön menetelmät pitäisi selkeyttää ja kirjata auki myös salassapito asiat, niin ettei kenellekään jää epäselväksi se onko oikeutta puhua huolta eteenpäin. Päivähoito on kuitenkin hyvin monen lapsen päivittäisten toimintojen keskiössä, ja päivähoidossa työskentelee erittäin ammattitaitoista henkilökuntaa. He ovat lapsen lähellä, tuntevat perheen, joten olisi erittäin tärkeää että päivähoito otettaisiin entistä vahvemmin mukaan perheen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Ymmärrän hyvin päivähoito väen turhautumisen siitä, että vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa jää hyvin yksipuoliseksi. Näen tuon tilanteen kentällä itse hyvin usein.

LÄHTEET

Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986, 4§ ja7§. Luettu 8.10.2012.

Brotherus, A. & Hytönen, J. & Krokfors, L. (2002) Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. WS Bookwell Oy. Juva.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60. Gummerus Kirjapaino Oy.

Eriksson, E. & Rautava, M. 2005. Varpu-lehti. Lapselle tukea ajoissa. OAJ ja Opettaja-lehti (toim.) <http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf> Luettu 12.5.2014

Esi- ja alkuopetuksen kehittämisprojekti 2011-2014. Tulostettu: 8.10.2012
<https://www.tampere.fi/material/attachments/e/657YtnoG4/eo2.pdf>

Esi- ja perusopetuksen yhteinen oppilashuollon suunnitelma 2009-2013. Tulostettu 8.10.2014.

http://www.tampere.fi/material/attachments/o/5m6pmGdDi/oppilashuollon_suunnitelma.pdf

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Opetushallitus. Juvenes Print. tampere.

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2001) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I . PS-kustannus. Gummeruksen kirjapano Oy Jyväskylä.

Haasala, E. & Lehikoinen E. (2012) ” Mitä nopeemmin me pystytään niinku niihin pieniin kivenmuruksiin tavallaan puuttumaan, niin sitä helpompi sen lapsen on olla.” Seinäjoen päiväkotien työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja huolen puheeksiotamisesta . Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/51303/Haasala_Elina.pdf?sequence=2 Luettu 11.5.2014.

Heinämäki, L. 2006. Varhaista tukea lapselle- työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62.

Hirsjärvi, S. (2004) Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Teoksessa: Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Gummerus Kirjapaino Oy 2004 Jyväskylä. 2004. (114-157)

Huhtanen, K. (2004) Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Finn Lectura. Tampere.

Kaltoin kohdeltu lapsi (2012). Käsikirja kaltoin kohdellun lapsen kanssa työskenteleville. Tulostettu 24.1.2014.

http://www.tampere.fi/material/attachments/k/unnamed_7426/kaltoinkohdeltulapsi_kk.pdf

Karikoski, H. (2008) Lapsen koulun aloittaminen ekologisena siirtymänä. Vanhemmat informantteina lapsen siirtymisessä esiopetuksen kasvuympäristöstä perusopetuksen kasvuympäristöön. Acta Universitatis Ouluensis. Nro E100. Oulun yliopisto. Väitöskirja. Tulostettu 19.4.2014.

Karila, K. & Nummemaa A. R. (2001) Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotia. WSOY Juva.

Karvonen, R. (2009) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Ps-kustannus. Juva.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. (2006) Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Gummerrus Kirjapaino Oy Vaajakoski.

Kerälä, A. (2012) Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyön kartoitus Kuusamo-Posio-Taivalkoski-alueella. Kandidaatin opinnäytetyö. Kasvatustieteiden tiedekunta. Varhaiskasvatus. Oulun Yliopisto.

Kiviniemi, K. (2007). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) (2007) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus. Juva. (70-85.)

Koivula, U-M. 2003. Opinnäytetyön muotoja ja menetelmällisiä vaihtoehtoja. Teoksessa: Koivula, U-M. & Suihko, K. & Tyrväinen, J. (2009) Mission: Possible. Opas opinnäytetyön tekijälle Pirkanmaan ammattikorkeakoulun julkaisusarja C Oppimateriaalit. Nro 1. Tampere. 1-62.

Kontoniemi, M. 2003. Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni? - Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. Jyväskylän Yliopisto 210. Väitöskirja. Tulostettu 8.10.2010

Koponen, K. 2009. Tuumasta toimeen –hanke Tampereella 27.3.2006-30.10.2008. Tiedote Lapsuudentutkimuksen verkoston sivuille 12.2.2009. Tulostettu 8.8.2012.
<https://www.jyu.fi/edu/laitokset/lanka/lapsuudentutkimuksen-verkosto/ajankohtaista%20tutkimuksessa/tuumasta-toimeen>

Kuikka, M. (2005) Varpu-lehti. Lapselle tukea ajoissa. OAJ ja Opettajalehti (toim.)
<http://www.lskl.fi/files/129/A10YZdyp.pdf> Luettu 12.5.2014

Laine, T. (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Juva: PS-kustannus. 28-45.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) Luettu 9.10.2012

Laki lasten päivähoitosta (36/1973) Luettu 9.10.2012

Lastensuojelulaki (417/2007) Luettu 9.10.2012

Lämsä, A. (2009) toim. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Ps-kustannus. Juva. 2009.

Mahkonen, S. (2012) Päivähoito ja laki. Edita Publishing Oy. Bookwell Oy Porvoo 2012.

MTV3 Internet uutiset. 2012. Riskko: Nuorten syrjäytymisestä miljoonalasku yhteiskunnalle. 1.2.2012 17:44. Tulostettu 1.2.2012.
<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/riskko--nuorten-syrjaytymisesta-miljoonalasku-yhteiskunnalle/1878562>

Mäkelä, J. (2012) Varhainen puuttuminen ja huolen puheeksi ottamine Pirkanmaalaisen kunnan päiväkodeissa työntekijöiden näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Terveiden edistämisen koulutusohjelma. Tampereen ammattikorkeakoulu. Tulostettu 19.4.2014.

Määttä, P. (1999) Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Atena Kustannus Jyväskylä Opetus 2000.

Opetushallitus 2014. Opetushallitus/Koulutus ja tutkinnot/Esiopetus. Tulostettu 18.4.2014.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus

Oppilas- ja opiskelijahuolto laki (1287/2013) Luettu 25.5.2014

Perusopetuslaki (628/1998)

Perustuslaki (731/1999)

Salomaa- Niemi S. (2013) Tiedonsiirto. Sähköposti lähetetty Tampereen kaupungin päivähoitoon 5.4.2013 klo 13:12. Tulostettu 5.4.2013.

Satka, M. (2010) Varhainen puuttuminen ja sosiaalityö. Teoksessa: Asiakkuus sosiaalityössä. Laitinen M. & Pohjola, A. (toim.) Gaudeamus. Tulostettu 10.10.2012.

Siniharju M. (2007) Esiopetuksen laatu ja merkitys. Vanhempien ja perusopetuksen ensimmäisen vuosiluokkien opettajien arvioimana. Opetushallitus. Helsinki. Luettu 12.5.2014
http://www.oph.fi/download/46465_esiopetuksenlaatu.pdf

Tampereen kaupungin päivähoidon ja perusopetuksen opetussuunnitelmaportaali (2014). Oppilashuoltotyö. Luettu 12.5.2014. <http://ops.tampere.fi/esiopetuksen-ops/ops/5/4/2/>

Taskinen, S. (toim) 2001. ” Huono Ennuste” Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen- Sosiaali ja terveystalouden tutkimus- ja kehittämiskeskus 10/2001 STAKES. Tilausnro A110. Helsinki.

THL 2014. Kasvun kumppanit- Lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Luettu 19.4.2014
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi

Tiitola S. & Tikkanen B. 2012. Lapsi joustavassa esi- ja alkuopetuksessa” että leikittäis ja pelattais”. Tampereen Yliopisto. Pro gradu Kasvatustieteenlaitos. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Opettajan koulutuslaitos. Hämeenlinna. Luettu 5.8.2012.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/83225/gradu05644.pdf?sequence=1>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009)Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannus- osakeyhtiö Tammi . Helsinki 2013

LIITE 1. Saate kirje esiopettajille

HYVÄ ESIOPETTAJA

Olen Minna Leppäkangas-Sipiläinen ja työskentelen Tampereen kaupungin päivähoitossa lastentarhanopettajana. Opiskelen työni ohessa ylempää ammattikorkeakoulu tutkintoa Sosionomi YAMK.

Opinnäytetyön kohderyhmäni kuuluvat XXX alueella toimivat esiopetusryhmien esiopettajat Aineistokeruu tapahtuu teema haastattelulla pienissä ryhmissä siten, että jokaisen kokemusten kertominen mahdollistuisi. Haastatteluaineiston litteroinnin ja analyysin helpottamiseksi haastattelut videoidaan, mutta aineisto jää luottamuksellisesti vain minun käyttöni ja aineistoa käytetään vain tähän opinnäytetyöhön. Kun opinnäytetyöni on hyväksytysti valmis, kaikki haastattelumateriaali, videokuvaus mukaan lukien, hävitetään välittömästi.

Kenenkään henkilötietoja ei kerätä ja lopullisessa opinnäytetyössäni haastatteluaineistoa käsitellään siten, ettei siitä ole mahdollista tunnistaa haastateltavaa tai edes hänen päiväkotiaan.

Toivon että suostut haastatteluun ja olisit samalla kehittämässä omaa työtäsi tärkeässä nivelvaiheessa lapsen siirtyessä esiopetuksesta koulun aloittamiseen.

Otan sinuun myöhemmin yhteyttä haastatteluajan sopimiseksi. Annan myös lisätietoja haastattelua varten. Henkilökohtainen haastattelu-aika on myös mahdollista sopia, jos et halua ryhmähaastatteluun osallistua.

Yhteistyö terveisin:

Minna Leppäkangas-Sipiläinen

(yhteystiedot)

Liite:Haastattelukysymykset

LIITE 2. Teemahaastattelun runko

Haastattelukysymykset Esiopettajille. (Keskustelun pohjaksi)

I osio HUOLEN HERÄÄMINEN

Onko sinulla herännyt huoli jostakin lapsesta nyt tai aikaisemmin? Millaisiin asioihin olet itse kiinnittänyt huomiota? Koetko että sinulla on tarpeeksi aikaa havaintojen kirjaamiseen huolen ja varhaisen puuttumisen näkökulmasta?

II osio VARHAINEN PUUTTUMINEN

Kun huolesi on herännyt, millaisia keinoja olet itse käyttänyt varhaisessa puuttumisessa? Koetko itse että sinulla on riittävästi tietoa ja toimintamalleja käytössä varhaiseen puuttumiseen? Oletko kokenut, että sinä olet tullut kuuluuksi lapsen kohdistuneen huolen käsittelyssä? Koetko että lapsi on saanut apua varhaisen puuttumisen myötä?

III osio NIVELVAIHEIDEN YHTEISTYÖ

Miten olet itse kokenut nivelvaiheissa tiedon siirron päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun? Millaisia tietoja olet itse siirtänyt ja millä tavoin koulun puolelle? Jos sinulla on ollut huolta lapsesta, oletko keskustellut opettajan kanssa myös huolestasi? Koetko tullesi kuulluksi ja oletko kokenut että tiedon siirto on ollut toimivaa? Koetko että tiedonsiirrossa näissä nivelvaiheissa olisi kehitettävää?

Liite 3. Analyysitaulukko esimerkki huolen heräämisestä

<p>HUOLEN KOKEMUS</p>	<p>LAPSEEN LIITTYVÄT</p>	<p>Käyttäytymiseen liittyvät</p>	<p>”ei vois sanoa että ois vilkaskaan vaan levoton.”</p> <p>”käyttäytymiseen liittyvät ongelmat että se on poikkeavaa siitä ikätasosta niin tai sit siitä ryhmästä.”</p> <p>”jos huomaa lapsen käytöksessä jotain.”</p> <p>”jatkuvasti tulee riitaa.”</p> <p>”on vaikeaa äidistä tai isästä eroamista että on haasteita siinä aamulla ettei ne oo yksittäisiä.”</p> <p>”ei ymmärrä heti tai on kömpelö tai saa raivareita jotka ei kuule enää tän ikäisille.”</p> <p>”et kuitenkin on tietyllä tapaa poikkeavaa käytöstä.”</p> <p>”ylimääräisiä liikkeitä, ääntelyitä, heijaaamista tai jotain tän tyyppisiä juttuja.”</p> <p>”ei tarkoita pelkästään sitä tai välttämättä sitä että se olisi jotenkin häiritsevää käyttäytymistä . mutta että huomaa esimerkiksi että tipahtaa jotenkin.”</p> <p>”henkistä kanttia esim. kuinka herkässä on itku kun ajatellaan että on eskariikäinen ja vielä ihan kaikesta itkee että siinä voi olla jotakin tai sitten voi olla niinkin että on aivan tunne kylmä. Tönää kaikki ja ihan sama ei tunne missään.”</p> <p>”selvästi ollut itsetuhoisuutta.”</p> <p>”tuntuu että niillä lapsillakin on sellainen rooli päällä että täytyy olla semmoinen täydellinen, että leikkiminen ei ole kunnon tekemistä vain oppiminen on.”</p>
---------------------------	------------------------------	--------------------------------------	--

Liite 4. Otsikko Varhainen puuttuminen: Miten toimit kun huolesi on herännyt?

